

صندوق شاليم، لتطوير الخدمات
للأفراد ذوي المحدودية العقلية
التطويرية في السلطات المحلية
The Shalem Fund
for Development of Services for People with
Intellectual Disabilities in the Local Councils
פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית ברשויות המקומיות

חקירה משפטית של אנשים עם מוגבלות

שכלית המדווחים על התעללות פיזית ומינית

פרופ' אירית הרשקוביץ

בית הספר לעבודה סוציאלית
הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות
אוניברסיטת חיפה

מחקר זה נערך בסיוע מענק מחקר מקרן שלם
הקרן לפיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברשויות המקומיות

2014

קרן שלם/2014/059

תוכן העניינים

3	תקציר
4	רשימת טבלאות
5	מבוא
6	סקירת ספרות
6	התעלות באנשים עם מוגבלות שכלית
7	קרבות לכאורה עם מוגבלות שכלית במערכת המשפטית
8	ראיון קרבות עם מוגבלות שכלית
10	נוהלי ראיון אופטימאליים עבור אנשים עם מוגבלות שכלית
11	חקירת אנשים מוגבלות שיכלית בישראל
12	רציונאל מטרות והשערות המחקר
13	שיטת המחקר
15	מצאים
30	דיון וניתוח
34	סיכום, המלצות ומסקנות
34	השלכות היישומיות של המחקר
35	רשימת תפוצה
35	המלצות למחקרי המשך
37	בבליוגרפיה
43	נספחים

תקציר

אנשים עם מוגבלות שכלית נמצאים בסיכון מוגבר להיות קורבנות של התעללות. לקווים אלו גם עלולות להגביל את יכולתם לחשוף את דבר הפגיעה ולספק מידע משפטי רלוונטי בנוגע לתקיפה לגורמי חקירה. למרות הצורך לערוך חקירות מותאמות ורגישות עם אוכלוסייה זו, המחקר המצומצם בתחום מראה כי חוקרים נוטים לנהל חקירות בלתי יעילות ולא מותאמות התפתחותית ולכן הנחקרים נמנעים מלחשוף את פגיעתם או לחילופין מספקים הצהרות דלות או לא עקביות, שסיכוייהם להתפתח לכדי כתב אישום דלים מאוד. מכיוון שמחקרים קודמים נערכו על חקירות לא ראויות של אנשים עם מוגבלות שכלית, מחקרים אלה לא יכלו לזהות את האסטרטגיות היעילות ביותר בחקירתם וגם לא את האיכות המרבית של עדות אליה הם יכולים להגיע.

המחקר הנוכחי בחן כיצד נחקרו אנשים עם מוגבלות שכלית, באיזו מידה הם השתתפו בחקירה והגיבו לשאלות ומה היו תוצריה מבחינת פרטי המידע המרכיבים את העדות. חקירות משפטיות של אנשים עם מוגבלות שכלית קלה ובינונית הושו לחקירות של אנשים ללא מוגבלות שכלית. חוקרים מיוחדים הפועלים לפי חוק חדש (חוק הליכי חקירה והעדה: התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית, התשס"ו-2005) ושעברו הכשרה ייעודית לחקירת אנשים עם מוגבלות שכלית, ביצעו את החקירות בהתאם לפרוטוקול ה-NICHD, פרוטוקול המיועד לאפשר ראיונות מותאמים התפתחותית. איכות הראיונות והתצהירים שהתקבלו מהנחקרים נותחו באופן המאפשר לתאר את טווח התפקוד בחקירה של אנשים עם מוגבלות שכלית קלה ובינונית ולתעד את היעילות היחסית של שאלות ואסטרטגיות חקירה שונות. הממצאים מראים שאנשים עם מוגבלות קלה תפקדו ברוב התחומים כמו אנשים ללא מוגבלות ואם כי אנשים עם מוגבלות בינונית נתנו עדות מצומצמת יותר, העדות היתה בדרך כלל איכותית וכללה פרטים מרכזיים חשובים להליך המשפטי. מחקר זה מקדם את ההבנה לגבי אסטרטגיות אפקטיביות ליישום בעת ניהול חקירה משפטית עם אנשים עם מוגבלות שכלית, ומצביע על היכולות של אנשים עם מוגבלות שכלית לתאר אירוע שחוו במסגרת חקירה פלילית.

רשימת טבלאות

- טבלא 1. כמות והרכב השאלות שהופנו לנחקרים
- טבלא 2. תגובות הנחקרים לשאלות שהופנו אליהם
- טבלא 3. רמת ההיענות לשאלות מסוגים שונים
- טבלא 4. שכיחות התגובות האינפורמטיביות כפונקציה של סוג השאלה
- טבלא 5. כמות פרטים ממוצעת בתגובה לכל סוג של שאלה
- טבלא 6. כמות פרטים ממוצעת בתגובה לכל סוג של הזמנה פתוחה
- טבלא 7. כמות הפרטים שכללה העדות בכל אחת מ- 3 הקבוצות
- טבלא 8. כמות הפרטים הכוללת כפונקציה של סוג השאלה
- טבלא 9. פיזור פרטי העדות בקטגוריות התוכן

מבוא

אנשים עם מוגבלות שכלית מהווים קבוצה פגיעה במיוחד באוכלוסיה אך פחות מוגנת מצד המערכת המשפטית. נראה שמוגבלות שכלית מהווה גורם סיכון חמור לניצול מיני ולתקיפה פיזית בעיקר מפני שהמוגבלות כרוכה בתלות פיזית ורגשית במבוגרים אחרים, בקושי בזיהוי מניפולציות מצד תוקפי מין, ובקושי להימנע מפגיעות פיזיות ומיניות. בנוסף, אנשים עם מוגבלות שכלית מתקשים בהבנה, זכירה ותיאור של האירועים שהם חוו, ולכן לעתים קרובות גרסתם מתקבלת בספקנות. הקושי בהפקת והערכת התיאורים של אנשים עם מוגבלות שכלית גוררים במקרים רבים תגובות הימנעות מצד מערכות החינוך והרווחה כמו גם מצד המערכת המשפטית. אנשים עם מוגבלות שכלית אינם זוכים לאמון ואף אם הוגשה תלונה פורמאלית בעניינם, זו אינה זוכה לטיפול יעיל במערכות אכיפת החוק. התוצאה החמורה היא שקולם של אנשים עם מוגבלות שכלית אינו נשמע כראוי במערכת המשפטית, ונגישותם למערכת הצדק מקופחת. הקושי לעצור או למנוע את הפגיעה, ובעקבותיה את הדיווח מחד, ונגישותם הזעומה למערכת הצדק מאידך הופכת אנשים עם מוגבלות שכלית לקרבנות קלים לתוקפיהם, קרבנות שאינם מתנגדים בזמן התקיפה וגם שותקים או מושתקים לאחריה, ולכן גם הפגיעה בהם מתמשכת ואף מחמירה.

המחוקק הישראלי הכיר בשנת 2005 בצורך להנגיש את מערכת הצדק לאנשים עם מוגבלויות והעביר את החקירה שלהם לידי חוקרים מיוחדים, עובדים סוציאליים בהכשרתם שקיבלו הכשרה ייעודית לחקירת אנשים עם מגבלות שכליות בכל טווח הגילאים. חוקרים אלה היו אמונים עוד קודם על חקירה מותאמת התפתחותית של ילדים, והשתמשו בפרוטוקול ה-NICHD לביצוע חקירות ילדים. עם החלת החוק, פרוטוקול זה הותאם על ידי המחברת לחקירת אנשים עם מוגבלות שכלית בכל טווח הגילאים. המחקר הנוכחי הוא מאמץ ראשון לבחון את איכות החקירות המתבצעות על ידי החוקרים המיוחדים עם אנשים עם מוגבלות שכלית ובמידה מסויימת, לבחון את יעילות החוק. מכיון שפרוטוקול החקירה שבשימוש החוקרים המיוחדים והכשרתם הייעודית אמורים לעזור להם לבחור באסטרטגיות יעילות בחקירה, מצופה כי מחקר זה יוכל להצביע על היכולות של אנשים עם מוגבלות שכלית לתאר אירוע שחו כשהם מרואיינים כראוי.

סקירת ספרות

התעללות באנשים עם מוגבלות שכלית

עד לעשור וחצי האחרונים, הטענה כי אנשים עם מוגבלות שכלית הם בסיכון מוגבר להיפגע מהתעללות, נעדרה תיעוד אמפירי מוצק. מחקר בקנה מידה רחב שנערך על ידי Sullivan & Knutson (2000) מצא כי קיים קשר חזק בין לקויות, כולל מוגבלות שכלית, להתעללות: לאנשים עם לקויות היה סיכון גדול פי 3.4 מאנשים ללא לקות להיות קורבנות להתעללות (31% אל מול 9% ; הסבירות לפגיעה פיזית, מינית ורגשית הייתה 3.8, 3.1 ו- 3.8 אחוזים בהתאמה).

בישראל, מחקר עדכני הראה שמבין כל אוכלוסיית הילדים והנוער שנחקרו כקרבנות התעללות בין השנים 1998 - 2004, 11% תוארו כבעלי מוגבלות קלה ו- 1.2% תוארו כבעלי מוגבלות חמורה (Hershkowitz, Horowitz & Lamb, 2007). מטרת מחקר זה הייתה לתאר מאפיינים של הפגיעות שדווחו על ידי אנשים עם לקות ואת המידה בה היו מוכנים לחשוף את הפגיעה בהם כאשר נחקרו באופן רשמי. החוקרים מצאו כי אנשים עם לקויות, כולל לקויות אינטלקטואליות, נוטים להיות קרבנות להתעללות מינית ולדווח על תקיפות מיניות חמורות יותר מאשר אנשים שהתפתחותם תקינה. נמצא כי לאנשים עם מוגבלות סיכוי רב יותר לחוות התעללות על ידי הורה או מטפל, לחוות פגיעות חוזרות, פגיעות חודרניות יותר ותקיפות הכוללות שימוש באיום ואלימות מאשר אנשים שהתפתחותם טיפוסית. בנוסף, במרבית המדדים רמה גבוהה יותר של מוגבלות הייתה קשורה לסיכון גבוה יותר להתעללות מינית. בהשוואה לנפגעים שהתפתחותם תקינה, אנשים עם מוגבלות חשפו את דבר פגיעתם בתדירות נמוכה יותר והשגו את חשיפתם לעיתים יותר תכופות. ממצאים אלו מגבירים את החשד שאוכלוסייה פגיעה זו עלולה להוות "מטרה בטוחה" להתעללות מינית, היות והם מתקשים למנוע את התקיפה ולדווח עליה לאחר שקרתה (Williams, 1995).

הפגיעות הגבוהה של אנשים עם מוגבלות, כפי שהיא באה לידי ביטוי במחקרם של Hershkowitz ועמיתיה (2007), ממחישה את הצורך בפיתוח טכניקות חקירה יעילות עם אנשים עם מוגבלות שכלית ואילו שיעור החשיפה הנמוך מצידם רומז שטכניקות החקירה הנוכחיות אינן מספקות במקרים בהם הנחקרים הם אנשים עם מוגבלות שכלית.

קרבות לכאורה עם מוגבלות שכלית במערכת המשפטית

כאמור, למרות שאנשים עם מוגבלות שכלית נפגעים לעיתים תכופות יותר, רק לעיתים רחוקות הם מדווחים על פגיעתם למשטרה. במחקר משנת 2001 מעריכה Murphy שבקרב נפגעים עם לקות, רק אחד מחמישה מגיש תלונה למשטרה באופן רשמי, ובנוסף Clare & Murphy (2001) מדווחים כי הטיפול בתלונות אלו הוא לעיתים שטחי, חפוז וחסר. החקירות המשטרטיות מוגבלות בהיקפן והעמדות לדין במקרים אלו נדירות. באופן יחסי, מספר מועט של מקרים בהם מעורבים אנשים עם מוגבלות שכלית מגיע לבתי המשפט (Gudjonsson, Murphy, & Clare, 2000; Green, 2001; Williams, 1995).

מנקודת מבט היסטורית, אנשים עם מוגבלות שכלית נחשבו עדים לא מהימנים (Henry & Gudjonsson, 2003), בגלל כישורי הזיכרון הנמוכים שלהם, רגישותם לסוגסטיה והיכולת התיאורית המצומצמת שלהם (Perlman, Ericson, Esses, & Issacs, 1994). לאנשים עם מוגבלות שכלית יש קושי לספק עדות גם בבית המשפט (Milne & Bull, 2001), והם לעיתים קרובות חשים בילבול ואי נוחות במיוחד כאשר הם נשאלים שאלות סוגסטיביות או מורכבות (Kebbell, Hatton, Johnson, & O'Kelly, 2001).

Cederborg & Lamb (2006) דיווחו כי תגובות בתי המשפט לקרבות עם מוגבלות שכלית היו בלתי הולמות, תוך דרישה לא מציאותית כלפיהם לעמידה בקריטריונים של קומפטיביות ואמינות, ושימוש נדיר בעדים מומחים המסוגלים להפיק מהם עדות ראויה. כפועל יוצא מכך, בתי המשפט הגיעו לקביעות משפטיות לגבי הפגיעה בהם בלא שהיתה לשופטים תמונה מלאה של היכולות, התנהגויות והמגבלות של קרבות עם לקויות אינטלקטואליות.

לפי Mine & Bull (2001), שופטים התערבו רק לעיתים נדירות על מנת להגן על אנשים עם מוגבלות שכלית שחוו איום והפחדה בבית המשפט, למרות שהם נתקלים ביחס משפיל, בהטלת ספק לגבי הפגיעה שעברו ובתשואול מכשיל ומבלבל במהלך חקירה נגדית במשפט (Dent, 1986; Milne, 1999; Milne & Bull, 2001).

מחקר שוודי עדכני של חקירות משפטיות של נפגעים לכאורה עם מוגבלות שכלית הראה שכאשר הם רואיינו לפני המשפט, הראיונות היו בדרך כלל כושלים (Cederborg & Lamb, & Laurell, 2007) השוטרים החוקרים שעל עבודתם מבוסס מחקר זה, לא רק ששאלו שאלות מנחות, כלומר שאלות כן/לא ושאלות בעלות תוכן סוגסטיבי, אלא גם כיוונו במידה רבה את אינטראקציה עם אנשים עם מוגבלות שכלית. באופן גורף הם לא ניסו לבחון האם הקורבנות לכאורה יכלו לספק מידע במענה לשאלות פתוחות שהן פחות מנחות מבחינה משפטית, לפני שפנו לסגנון חקירה מבוסס על הצעת ברירות או מידע סוגסטיבי.

כאשר אנשים עם מוגבלות שכלית זכו להזדמנות שנייה לחשוף מידע בדבר הפגיעה, הם פיתחו יותר את המידע הקודם שאותו סיפקו ולעיתים אף הוסיפו התייחסות למידע חדש לחלוטין בנוגע לתקיפתם (Cederborg, LaRooy, & Lamb, 2007).

סקירה של החומר האמפירי המצומצם הקיים מצביעה על כך שחוקרים נוטים לא לחקור אנשים עם לקות אינטלקטואלית ביעילות רבה וכתוצאה מכך, הנחקרים מפיקים הצהרות שעלולות להיות נגועות בהשפעות של סוגסטיה ולכן גם לא מדויקות. למרות שמחקרי שטח אינם יכולים להצביע על יכולת הדיוק של העדות, מחקרים בתנאי מעבדה בחנו נושא זה בעבר.

מספר מחקרי מפתח (Agnew & Powell, 2004; Brown, Lewis, Lamb & Stephen, 2012; Bruck, London, Landa, & Goodman, 2007; Dent, 1986; Gordon, Jens, Hollings, & Watson, 1994; Henry & Gudjonsson, 1999, 2003, 2007; Jens, Gordon, & Shaddock, 1990; Michel, Gordon, Ornstein, & Simpson, 2000; Milne & Bull, 1996) סיפקו מידע רב ערך בדבר ההשפעה של סגנון השאלות על השלמות והדיוק של התשובות שאנשים עם בתרגול שכלית מספקים, אם כי הרלוונטיות שלהם להקשר המשפטי אינה מלאה.

באופן מעניין, המידע המסופק על ידי אנשים עם מוגבלות שכלית ניתן להשוואה לזה המסופק על ידי אנשים עם אותו גיל שכלי (Brown, et al, 2012; Fowler, 1998; Henry & Gudjonsson, 1999; Iarocci & Burack, 1998; Michel et al., 2000; Zigler, 1999) אך החומרה של הלקות מסבירה לרוב הבדלים בביצוע. באחד המחקרים, אנשים עם מוגבלות שכלית קלה סיפקו פחות מידע

במענה לשאלות פתוחות הפונות לזיכרון החופשי שלהם אם כי הם השיבו באותה תדירות לשאלות אלו כמו אנשים שהתפתחותם תקינה ובני אותו הגיל (Henry & Gudjonsson, 1999, 2003). אך במחקרים אחרים נמצא שאנשים עם מוגבלות קלה לא נפלו מאנשים ללא מוגבלות בביצועי זיכרון (Brown, et al, 2012). מחקרים רבים שעסקו באנשים עם מוגבלות שכלית התמקדו בנטייתם להיות מושפעים מסוגסטיה ולהסכים עם הצעות המוגשות להם (Agnew & Powell, 2004; Gudjonsson & Henry, 2003; Henry & Gudjonsson, 1999, 2003; Milne & Bull, 1996; Sigelman, Budd, Spanhel, & Schoenrock, 1981), והממצאים מדגישים את הסכנה שבשימוש באסטרטגיות מסוימות (כגון, שאלות סוגסטיביות ומנחות). אך מחקרים אלו לא שפכו אור על היכולות של אנשים עם לקויות אינטלקטואליות לספק מידע אמין כאשר החקירה נערכת באופן ראוי ותומך. כאשר הם נשאלו שאלות הנחשבות ראויות עם אוכלוסיות ללא מוגבלות שכלית, למעשה, עדים עם מוגבלות שכלית סיפקו תאורים מהימנים של אירועים בהם הם צפו או נטלו חלק פעיל, למרות שביצועם בהשוואה לקבוצת ביקורת לא היה יציב במחקרים השונים (Agnew & Powell, 2004; Dent, 1986; Gordon et al., 1994; Henry & Gudjonsson, 1999, 2003; Michel et al., 2000; Milne & Bull, 1996). בנוסף, אנשים עם מוגבלות שכלית בינונית סיפקו פחות מידע מאנשים שהתפתחותם טיפוסית או מאנשים עם מוגבלות שכלית קלה (Brown, et al, 2012). כמו כן, הם נטו להיות יותר מושפעים מסוגסטיה ולקבל הצעות אבל תגובתם לשאלות הפונות לזיכרון חופשי נטו להיות מדויקות (Henry & Gudjonsson, 2003).

במחקרים על אירועים מבוים שבהם נעשה שימוש בפרוטוקול ה-NICHD לראיון של ילדים עם מוגבלות שכלית, דיווחו Brown, Lewis, Lamb & Stephens (2007), ואחריהם Brown ועמיתים (2012) על ממצאים מפתיעים בדבר הכוחות שהפגינו הילדים. באופן כללי, הילדים דיווחו כרבע מהפרטים המתארים פעילות בית-ספרית עמוסה, שבוע אחרי התרחשותה. ילדים עם מוגבלות שכלית בינונית זכרו פחות מקבוצת ביקורת עם אותו גיל כרונולוגי וקבוצת ביקורת עם אותו גיל שכלי. משתתפים בכל הקבוצות זכרו יותר כאשר רואיינו שישה חודשים אחרי האירוע הבית ספרי מאשר שבוע אחרי. כמו כן, משתתפים אשר רואיינו בפעם השנייה כעבור שישה חודשים מסרו יותר מידע באופן ניכר

מאשר אלו שרואיינו בפעם הראשונה לאחר שישה חודשים, מה שמעיד על אפקט הגיבוש של הזיכרון שנוצר בעקבות ראיון ראשוני.

באשר לדיוק המידע, משתתפים שרואיינו בפעם הראשונה לאחר שבוע היו מדויקים יותר מאשר משתתפים שרואיינו כעבור שישה חודשים. משתתפים בכול הקבוצות אשר נחקרו פעמיים מסרו באופן יחסי פרטים יותר מדויקים על האירוע בראיון כעבור שבוע מאשר אלה שרואיינו בפעם היחידה כעבור שישה חודשים. משתתפים עם מוגבלות שכלית בינונית ומשתתפים בגיל שכלי דומה זכרו פחות פרטים מדויקים מאשר אלו עם אותו גיל כרונולוגי, אך לא נמצא הבדל ברמת הדיוק הכללי בין משתתפים עם מוגבלות שכלית קלה לאלה עם אותו גיל הכרונולוגי. ממצא חשוב נוגע ליכולות של ילדים עם מוגבלות שכלית לענות באופן מדויק על שאלות של הזכרות חופשית והחוקרים מראים כי שאלות פתוחות הפיקו מידע יותר מדויק משאלות ישירות ואלה הפיקו יותר מידע מדויק משאלות ברירה אשר בתורן הפיקו מידע יותר מדויק משאלות סוגסטיביות.

בדומה למחקרם של Cederborg ועמיתיה (2007), אנשים עם לקות אינטלקטואלית סיפקו מידע רב בחקירתם השנייה (כעבור שישה חודשים) שאותו לא סיפקו בחקירה הראשונית. למעשה הם סיפקו יותר מידע חדש בראיון החוזר מאשר בראיון הראשון. קבוצת ההשוואה עם אותו גיל כרונולוגי שהתפתחותם תקינה סיפקה יותר מידע מאשר אלה עם אותו גיל שכלי ומאשר אלה עם מוגבלות שכלית בינוני, בעוד משתתפים עם מוגבלות שכלית קל סיפקו יותר מידע מאשר משתתפים בקבוצת הפיגור הבינוני. עם זאת, הדיוק של המידע החדש שסופק היה נמוך, בטווח שבין 54% בקבוצת ההשוואה עם אותו גיל שכלי ל- 62% בקבוצת הפיגור הקל, למרות שהבדלים אלה לא היו מובהקים סטטיסטית.

נוהלי ראיון אופטימאליים עבור אנשים עם מוגבלות שכלית

למרות המוגבלות השכלית ונטייתם להיות מושפעים מסוגסטיה, מצטברות עדויות על כך שעדים עם מוגבלות שכלית הם בעלי כוחות ניכרים, ויכולים לספק מידע רב ערך כאשר הם מרואיינים באופן הולם. אפילו אנשים עם יכולות זיכרון נמוכות, יכולות שפתיות חלקיות או הבנה מוגבלת לתכלית החקירה, מסוגלים לענות על שאלות פתוחות ולספק מידע חדש על חוויותיהם, במיוחד כאשר השאלות ממוקדות (Cederborg et al., 2007) מאידך, על החוקרים להכיר בכך שאנשים עם מוגבלות שכלית הם

בעלי כישורים מוגבלים וחשוב להכיר בייחודיות של המאפיינים, היכולות והמגבלות של כל נחקר. זיהוי מוקדם של כישורים, יכולות והתנהגות של נחקרים עם מוגבלות שכלית עשוי לסייע לחוקרים להבין כיצד להתאים את דרכי הדיבור שלהם בהתאם (Milne, 1999; Poole and Lamb, 1998; Westcott,). (1999). חשוב לציין שמוגבלויות שונות נוטות להשפיע באופנים שונים על יכולתם של אנשים לתאר את חוויותיהם, וגם אנשים עם אותה לקות עלולים להיות שונים מאוד במידת המידע שהם מספקים על חוויותיהם.

בעת ראיון חקירה, הן של אנשים שהתפתחותם תקינה והן של אלה עם מוגבלות שכלית, על החוקרים להתחיל את הראיון בשאלות פתוחות, היות ושאלות אלו מביאות למקסימום את הסיכוי למענה מדויק גם בקרב אוכלוסייה עם מוגבלות שכלית (Kasari & Bauminger, 1998). כאשר הם נשאלים שאלות ספציפיות וסגורות, תשובותיהם של אנשים עם מוגבלות שכלית עלולה להיות פחות מדויקות (Henry & Gudjonsson, 2003; Kebbell, Hatton, & Johnson, 2004). מכיוון ששאלות סוגסטיביות מרמזות מה הן התשובות הרצויות, יש להימנע מהן לחלוטין בעוד בשאלות מציבות ברירה (שאלות כן/לא) יש להשתמש לעיתים רחוקות, במידה והן מנוסחות באופן ניטראלי (Kebell et al.,). (2004; Michel et al., 2000), ומלוות בשאלות פתוחות שנועדו להרחבת התיאור (Poole & Lamb,). (1998). בנוסף לשימוש בשאלות פתוחות על החוקרים להשתמש בשפה פשוטה כלומר באוצר מילים ותחביר פשוטים יותר. לעיתים, ייתכן שראיון חוזר עם נחקרים יהי מועיל להרחבת המידע שכבר סיפקו, ולהוספת פרטים חדשים על נושאים שעדיין לא נידונו (Cederborg et al., 2007).

חקירת אנשים מוגבלות שכלית בישראל

עד לסוף שנת 2006 נחקרו מבוגרים עם מוגבלות שכלית על ידי חוקרים משטרתיים בעוד ילדים עם מוגבלות שכלית נחקרו על ידי חוקרי ילדים מומחים. עם החלת חוק 'חוק הליכי חקירה והעדה (התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית) התשס"ו-2005', הוסבו בהדרגה חוקרי הילדים לשמש בתפקיד חוקרים מיוחדים לאוכלוסייה זו בנוסף לתפקידם כחוקרי ילדים. החוקרים המיוחדים שהם ברובם עובדים סוציאליים בהכשרתם, קיבלו הכשרה ייעודית לחקירת אנשים עם מגבלות שכליות בכל טווח הגילאים. ההכשרה כללה בין היתר היבטים תיאורטיים ומעשיים של הלקויות, היבטים משפטיים של

החקירה וגם הכשרה מעשית לחקירת אנשים עם לקויות שכליות. ההכשרה המעשית הדגישה את השימוש בפרוטוקול שהותאם לצרכי האוכלוסיה ואשר מנחה ראיון מותאם התפתחותית ובעיקר שימוש בשאלות פתוחות וברמזי דליה מהזיכרון (ראה תיאור למטה). משנת 2007 החלו החוקרים המיוחדים לקבל הפניות מהמשטרה לחקור קרבנות בפגיעות מיניות ועבירות נלוות כמו גם חשודים בכל העבירות. תחולת החוק התרחבה בהדרגה משנה לשנה במטרה לכלול חקירות של עבירות נוספת ומעורבים נוספים עם לקויות מוגבלות שכלית.

רציונאל, מטרות והשערות המחקר

מכיוון שטכניקות חקירה בלתי מותאמות אפיינו את החקירות שנבדקו ברוב המחקרים הקודמים, מחקרים אלו לא יכלו להצביע על השיטות היעילות ביותר לחקור אנשים עם מוגבלות שכלית וגם לא יכלו להצביע על היכולות שלהם לתאר אירוע שחוו. לכן עדיין יש צורך להבין האם מראיינים שהוכשרו פתוחות לבצע חקירה מותאמת התפתחותית יפיקו מידע איכותי מנחקרים עם מוגבלות שכלית. המחקר הנוכחי מתמקד בקרבנות לכאורה של התעללות עם מוגבלות שכלית קלה ובינונית. יעדי המחקר הם לזהות: (1) את המידה שבה חוקרים מאומנים, העושים שימוש בפרוטוקול ה-NICHD מיישמים דרכי חקירה מומלצות בעת ראיון של אנשים עם מוגבלות שכלית, (2) את מידת ההיענות של הנחקרים ואת כמות המידע המסופק בתגובותיהם לדרכי תשאול שונות (3) את ההבדלים בין רמת הביצוע של אנשים עם מוגבלות שכלית בינונית, מוגבלות שכלית קלה וכאלו שהתפתחותם תקינה. צפוי שכאשר הם מרואיינים כראוי, אנשים עם מוגבלות שכלית יוכלו לספק תצהירים בעלי ערך משפטי ראוי. באופן ספציפי משוער כי אנשים עם מוגבלות שכלית יספקו מידע משפטי מרכזי בהיזכרות חופשית, בתגובה לסוגים שונים של שאלות פתוחות ורמזי דליה. למרות שכמות המידע המשפטי הרלוונטי שתקבל מאנשים עם מוגבלות שכלית צפויה להיות נמוכה יותר מזו שתסופק על ידי קבוצת ביקורת ללא מוגבלות, איכות התצהירים צפויה להיות מספקת.

שיטת המחקר

המדגם כולל 153 משתתפים, מעל גיל 12 שהופנו לראיונות חקירה ביחידה לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות בישראל, בגלל חשד שעברו התעללות מינית או פיזית. קבוצה של 51 משתתפים עם מוגבלות שכלית קלה (טווח IQ=78-55) הותאמה לקבוצה של 51 משתתפים עם מוגבלות שכלית בינונית (טווח IQ=53-45) וקבוצת ביקורת של 51 משתתפים ללא מוגבלות שכלית. משתתף אחד מהקבוצה עם מוגבלות בינונית לא נכלל בניתוח בגלל נתונים חסרים. ההתאמה נעשתה על בסיס הקריטריונים הבאים: מין הקרבן, סוג הפגיעה המדווחת (מינית, פיזית), חומרת הפגיעה, תדירות הפגיעה (חד או רב-פעמית) הקרבה לפוגע (בן משפחה, לא בן משפחה). מבחן ANOVA הראה שאין הבדלים מובהקים בין הקבוצות על כל אחד ממשתני ההתאמה אך נמצאו הבדלים מובהקים בגיל הקרבן כשאנשים ללא מוגבלות היו בממוצע צעירים יותר (12.7, טווח: 12-14) מאנשים עם מוגבלות קלה (19, טווח: 12-48), ואלה היו בממוצע צעירים מאנשים עם מוגבלות בינונית (21.1, טווח: 12-57) ($F(2,150)=34.03, p<.000$). את הראיונות ניהלו 49 חוקרים מיוחדים מהיחידה לחקירות ילדים וחקירות מיוחדות במשרד הרווחה, שקיבלו מינוי והוכשרו במיוחד לערוך חקירות של אנשים עם לקות אינטלקטואליות. כל החוקרים הם בעלי תואר ראשון בעבודה סוציאלית או קרימינולוגיה ובעלי ניסיון של 3 שנים לפחות בניהול ראיונות משפטיים תוך שימוש בפרוטוקול NICHD (כפי שיפורט בהמשך).

פרוטוקול ראיון חקירה של ה-NICHD

פרוטוקול ראיון החקירה של המכון הלאומי לבריאות הילד והתפתחות האדם (NICHD) במרילנד, ארה"ב פותח על ידי קבוצה של חוקרים בניסיון לאגד ידע קודם שנאסף על עריכת ראיונות מותאמים התפתחותית לשימוש לתכלית משפטית (Lamb, Hershkowitz, Orbach & Esplin, 2008; Lamb, Orbach, Hershkowitz, Esplin & Horowitz, 2007). הפרוטוקול כולל שלושה שלבים עיקריים: בשלב הראשון המרואיין עורך הכרות עם המראיין, ומדגיש את חשיבות אמירת האמת ואת כללי הראיון, תוך עידוד המרואיין לומר "אני לא יודע" או "אני לא מבין" כאשר הדבר מתאים. במהלך השלב השני מושם דגש על בניית מערכת יחסים תומכת וביסוס קשר אמון עם המרואיין, תוך הצגה של טכניקות הראיון המועדפות. כאשר ניכר שהמרואיין נינוח,

המראיין מתרגל אותו בשליפה של פרטים על חוויה ניטראלית על מנת שהוא יכיר את סגנונות שונים של שאלות פתוחות המדגישות תהליכי דליה באמצעות הזכרות חופשית. בשלב השלישי והמהותי, עובר הדגש לחקירת אירוע המטרה. המראיינים מתודרכים להשתמש בשאלות פתוחות במידת האפשר: הזמנות ראשיות (לדוגמא, "ספר לי כל מה שקרה, מהתחלה ועד הסוף הכי טוב שאתה יכול"), הזמנות המשך (לדוגמא "ואז מה קרה?") הזמנות עם מקטעי זמן (לדוגמא, "ספר לי כל מה שקרה מרגע ש _____ ועד רגע ש _____ ") והזמנות מבוססות רמזי דליה (לדוגמא, "הזכרת קרם, ספר לי הכול על זה"). החוקרים עוברים לשאלות ישירות (לדוגמא, "מתי זה קרה?") רק לאחר שנראה כי השאלות הפתוחות מיצו את זיכרון המרואיין. שאלות מציבות ברירה (לדוגמא, "האם הוא נגע בכ מעל או מתחת לבגדים?"), שאלות רק כאשר מידע חיוני מבחינה משפטית נעדר ורק בסוף הראיון. ההוראה היא להימנע לחלוטין משאלות סוגסטיביות הכוללות את התשובה הרצויה (לדוגמא, "הוא הכניס את האצבעות פנימה, נכון?") ומפעילות לחץ על הנחקר להסכים עם המידע. בסוף הראיון, בניסיון לעזור למרואיינים לחזור ולהירגע, החוקרים מודרכים להעביר את מוקד השיחה לנושאים ניטראליים (לדוגמא, "מה אתה הולך לעשות עכשיו?").

מחקרי שדה שנערכו בארצות הברית, ישראל, קנדה ובריטניה (Cyr, Lamb, Pelletier,) Leduc, & Perron, 2006; Lamb et al., 2008; Orbach et al., 2000; Sternberg, Lamb, Orbach, Esplin, & Mitchell, 2001) הראו כי לשימוש בפרוטוקול ה-NICHD בראיונות חקירה יש השפעה חיובית על איכות הראיון, וכי נשאלו יותר שאלות פתוחות ופחות שאלות מציבות ברירה וסוגסטיביות על ידי המראיינים. בנוסף, הנרטיב החופשי של המרואיינים היה עשיר יותר בראיונות מבוססי פרוטוקול, ויותר מידע הופק בעקבות שימוש בשאלות פתוחות. ממצאים אלו חשובים היות ופרטים שהופקו בעקבות שאלות פתוחות צפויים להיות יותר מדויקים מאלה שהופקו לאחר שאלות מציבות ברירה וסוגסטיביות (Dent, 1982,1986; Poole & Lamb, 1998; Waterman, Blades, & Spencer, 2000). מחקר אנלוגי ספציפי שנערך על נחקרים עם מוגבלות שכלית אשר רואיניו באמצעות פרוטוקול ה- NICHD הראה יעילות גבוהה לפרוטוקול, אך כאמור זה לא היה מחר שדה על עדויות משפטיות (Brown, et al., 2012).

עיבוד נתונים

כל הראיונות הוקלטו בווידיאו ותומללו בקפדנות. לאחר מכן הראיונות קודדו על מנת לכמת את ההתערבויות של המראיינים ואת עושר התגובות של הנחקרים. היגדי המראיין קודדו כהזמנות ראשיות, הזמנות עם מקטעים, הזמנות מבוססות רמזי דליה, שאלות ישירות, שאלות מציבות ברירה ושאלות סוגסטיביות (ראה תיאור לעיל), כפי שפורט על ידי Lamb ועמיתיו (Lamb et al., 1996, 2008). פרטים שדווחו על ידי הנחקרים הוגדרו כמילים אינפורמטיביות או משפטים המזהים או מתארים את הרכיבים של אירוע ההתעללות. הפרטים קודדו כמרכזיים (סנטראליים) כאשר הם תיארו את הליבה של אירוע ההתעללות או כשוליים (פריפריאליים) כאשר הם תיארו את ההקשר המידי של הפגיעה. מהימנות בין שופטים הושגה עוד טרם החל הקידוד בתירגול על סט אחר של ראיונות, ולאורך הקידוד נמשך בדיקתה על 15% מהתמלילים שקודדו באופן עצמאי על ידי שני מקודדים מנוסים. רמת המהימנות בין השופטים לא נפלה מ 85%.

ממצאים

כמות ואיכות השאלות שהופנו אל הנחקרים:

כמות השאלות שהופנתה לנחקרים במהלך החלק המהותי של החקירה הייתה בממוצע כ- 160 שאלות ומתוכן כ- 112 שאלות הכילו דרישה כלשהי למתן מידע מהזיכרון, בעוד האחרות לא התייחסו לאירועים הנחקרים (לא מהותיות) אלא לנושאים עקיפים או למעמד החקירה (ראה טבלא 1). השאלות שהתייחסו לאירוע ובהן דרישה למידע מהזיכרון חולקו ל- 4 קטגוריות: הזמנות פתוחות, שאלות ישירות, שאלות מציבות ברירה ושאלות סוגסטיביות, אשר מבטאות את מדרג הדליה המועדף, כאשר שאלות פתוחות הן המועדפות ביותר ושאלות סוגסטיביות הן המועדפות פחות. באופן מעניין, לא היו הבדלים מובהקים במספר השאלות שהופנו לאנשים ללא מוגבלות או לאנשים עם מוגבלות, קלה או בינונית, ורק נמצאו מספר הבדלים בהרכב השאלות שהופנו לאנשים עם מוגבלות בינונית, כמפורט להלן.

טבלא I. כמות והרכב השאלות שהופנו לנחקרים

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	כמות וסוג שאלות	
51	126.989	163.10	ללא מוגבלות	כמות השאלות
51	130.707	171.61	מוגבלות קלה	
50	102.374	147.44	מוגבלות בינונית	
152	120.408	160.80	סה"כ	
51	85.57064	118.5098	ללא מוגבלות	כמות השאלות המבקשות מידע מהזיכרון
51	79.10805	116.2745	מוגבלות קלה	
50	66.43938	100.8200	מוגבלות בינונית	
152	77.40230	111.9408	סה"כ	
51	36.54420	53.3725	ללא מוגבלות	הזמנות פתוחות
51	35.90854	44.7647	מוגבלות קלה	
50	25.07784	26.6000	מוגבלות בינונית	
152	34.61130	41.6776	סה"כ	
51	48.19849	50.4706	ללא מוגבלות	שאלות ישירות
51	42.37255	51.6471	מוגבלות קלה	
50	33.94632	48.8800	מוגבלות בינונית	
152	41.70110	50.3421	סה"כ	
51	10.55477	11.7255	ללא מוגבלות	שאלות מציבות ברירה
51	15.38703	16.1373	מוגבלות קלה	
50	18.46653	20.2600	מוגבלות בינונית	
152	15.43154	16.0132	סה"כ	
51	3.34910	2.9412	ללא מוגבלות	שאלות סוגסטיביות
51	4.15249	3.7255	מוגבלות קלה	
50	4.40704	5.0800	מוגבלות בינונית	
152	4.06301	3.9079	סה"כ	
51	47.55758	38.2745	ללא מוגבלות	שאלות לא מהותיות
51	51.75413	47.4314	מוגבלות קלה	
50	40.58050	39.7200	מוגבלות בינונית	
152	46.76064	41.8224	סה"כ	

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים ללא מוגבלות, כאמור לא נמצאו הבדלים מובהקים בכמות

ובהרכב השאלות שהופנו אליהם. בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים עם מוגבלות בינונית, גם

לא נמצאו הבדלים מובהקים בכמות השאלות מכל סוג של שאלה שהופנתה אליהם, מלבד כמות השאלות הפתוחות שהייתה פחותה בקרב אנשים עם מוגבלות בינונית ($F(1,100)=8.65, p<.004$).

יותר הבדלים ניכרו בהשוואת אנשים עם מוגבלות בינונית לאנשים ללא מוגבלות ואלה היו מובהקים כשנבחנו כמות השאלות הפתוחות ($F(1,100)=183, p<.000$), המנחות ($F(1,100)=8.17, p<.005$) והסוגסטיביות ($F(1,100)=7.56, p<.007$) אך לא כמות השאלות הישירות. אנשים עם מוגבלות בינונית קיבלו פחות שאלות פתוחות אך יותר שאלות מנחות וסוגסטיביות מאנשים ללא מוגבלות.

תגובות הנחקרים לשאלות שהופנו אליהם:

בניסיון לעקוב אחר הקומפלטיות בתקשורת במהלך החקירה, נבדקו שיעור תגובות הנחקרים לשאלות שהופנו אליהם בחקירה, החל מתגובות היענות (וורבלית או לא וורבלית) שהיו רלוונטיות לאירועים הנחקרים, ענו ישירות לשאלה שנשאלה וכללו מידע בעל ערך משפטי, דרך תגובות היענות שהיו רלוונטיות לאירועים הנחקרים אך לא ענו על השאלה הספציפית שנשאלה, תגובות שלא התייחסו לאירועים הנחקרים וחריגות מהנושא (דגרסיות), תגובות השמטה (אין תגובה, תשובה לא ברורה, מילמול לא ברור, תגובה לא שלמה), ותגובות המבטאות היעדר ידע, העדר זיכרון, אי הבנה לשאלה או חוסר ביטחון באשר לתשובה (ראה טבלא 2).

טבלא 2. תגובות הנחקרים לשאלות שהופנו אליהם

		תגובות נחקרים		
מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע		
51	.21301	.8712	ללא מוגבלות	היענות לשאלה
51	.21128	.7420	מוגבלות קלה	
50	.21364	.6900	מוגבלות בינונית	
152	.22463	.7682	סה"כ	
51	.04451	.0474	ללא מוגבלות	היענות לא וורבלית לשאלה
51	.06920	.0570	מוגבלות קלה	
50	.06543	.0551	מוגבלות בינונית	
152	.06040	.0532	סה"כ	
51	.01300	.0112	ללא מוגבלות	תגובה בנושא האירועים הנחקרים שאינה נענית לשאלה
51	.04766	.0347	מוגבלות קלה	
50	.05004	.0491	מוגבלות בינונית	

152	.04318	.0315	סה"כ	
51	.00078	.0002	ללא מוגבלות	דגרסיה
51	.00699	.0027	מוגבלות קלה	
50	.01618	.0078	מוגבלות בינונית	
152	.01055	.0035	סה"כ	
51	.09785	.0309	ללא מוגבלות	אין תגובה
51	.10011	.0503	מוגבלות קלה	
50	.09218	.0542	מוגבלות בינונית	
152	.09670	.0451	סה"כ	
51	.08285	.0662	ללא מוגבלות	תגובה לא ברורה
51	.12569	.0957	מוגבלות קלה	
50	.14006	.1112	מוגבלות בינונית	
152	.11924	.0909	סה"כ	
51	.00000	.0000	ללא מוגבלות	מלמול לא ברור
51	.00700	.0010	מוגבלות קלה	
50	.00000	.0000	מוגבלות בינונית	
152	.00406	.0003	סה"כ	
51	.01223	.0092	ללא מוגבלות	תשובה לא שלמה
51	.01679	.0157	מוגבלות קלה	
50	.03184	.0170	מוגבלות בינונית	
152	.02199	.0140	סה"כ	
51	.05604	.0450	ללא מוגבלות	תגובת "לא יודע"
51	.04050	.0304	מוגבלות קלה	
50	.03690	.0205	מוגבלות בינונית	
152	.04611	.0321	סה"כ	
51	.04436	.0460	ללא מוגבלות	תגובת "לא זוכר"
51	.03657	.0273	מוגבלות קלה	
50	.03676	.0131	מוגבלות בינונית	
152	.04141	.0289	סה"כ	
51	.05244	.0701	ללא מוגבלות	תגובת 'לא מבין' או פניה להבהרה
51	.04865	.0432	מוגבלות קלה	
50	.04200	.0328	מוגבלות בינונית	
152	.05015	.0488	סה"כ	
51	.03551	.0248	ללא מוגבלות	ספק באשר לתשובה
51	.00889	.0054	מוגבלות קלה	
50	.01185	.0032	מוגבלות בינונית	
152	.02418	.0112	סה"כ	
51	.04224	.0551	ללא מוגבלות	תגובה לא מהותית
51	.04403	.0532	מוגבלות קלה	
50	.05506	.0539	מוגבלות בינונית	
152	.04709	.0540	סה"כ	

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים ללא מוגבלות, נמצאו הבדלים מובהקים במתן תשובות רלוונטיות לשאלה שנשאלה ($F(1,101)=9.46, p<.003$), כך שאנשים עם מוגבלות קלה נתנו פחות תגובות וורבליות רלוונטיות לשאלה ויותר תגובות לא נענות לשאלה שנשאלה אך רלוונטיות לאירועים הנחקרים ($F(1,101)=11.46, p<.001$), עשו יותר דגרסיות לתכנים לא רלוונטים כלל ($F(1,101)=6.61, p<.012$), ונטו פחות להביע חוסר הבנה ($F(1,101)=11.07, p<.009$), העדר זיכרון ($F(1,101)=5.36, p<.023$), או חוסר ביטחון בתשובות שמסרו ($F(1,100)=14.40, p<.000$).

דפוס הבדלים דומה נמצא בהשוואת אנשים עם מוגבלות בינונית לאנשים ללא מוגבלות ואלה היו מובהקים כשנבחנו תשובות רלוונטיות לשאלה שנשאלה ($F(1,100)=18.21, p<.000$), כך שאנשים עם מוגבלות בינונית נתנו פחות תגובות רלוונטיות לשאלה, יותר תגובות לא רלוונטיות לשאלה שנשאלה אך רלוונטיות לאירועים הנחקרים ($F(1,100)=27.28, p<.000$) וגם עשו יותר דיגרסיות לתכנים שמחוץ לנושא החקירה ($F(1,101)=11.32, p<.001$). מעבר לכך הם גם נטו פחות להביע חוסר הבנה ($F(1,100)=6.70, p<.000$), העדר זיכרון ($F(1,101)=15.50, p<.000$), העדר ידע ($F(1,100)=6.70, p<.011$), או חוסר ביטחון בתשובות שמסרו ($F(1,101)=16.70, p<.000$).

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים עם מוגבלות בינונית, לא נמצאו הבדלים מובהקים ברמת ההיענות, מלבד כמות הדגרסיות שהיו רבות יותר בקרב אנשים עם מוגבלות בינונית ($F(1,101)=4.25, p<.042$).

רמת ההיענות הוורבאלית לשאלות מסוגים שונים:

בשלב זה נבדקה רמת ההיענות הוורבאלית הישירה של הנחקרים לשאלה שנשאלה, כלומר נבדק שיעור התשובות הרלוונטיות לשאלה הכוללות מידע בעל ערך משפטי, ואלה נבחנו כפונקציה של אופי השאלה שנשאלה (ראה טבלא 3).

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים ללא מוגבלות, נמצאו הבדלים מובהקים ברמת ההיענות של הנחקרים בעדותם בתגובה לשאלות ישירות ($F(1,101)=5.91, p<.017$) וסוגסטיביות ($F(1,101)=3.98, p<.049$) כך שאנשים עם מוגבלות קלה היו פחות נענים מאשר אנשים ללא מוגבלות לשאלות ישירות וסוגסטיביות אך לא פחות נענים לשאלות פתוחות או לשאלות מציבות ברירה.

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים עם מוגבלות בינונית, נמצאו הבדלים מובהקים רק ברמת ההיענות לשאלות פתוחות ($F(1,101)=6.08, p<.015$) כך שאנשים עם מוגבלות בינונית הראו פחות היענות מאשר אנשים ללא מוגבלות לשאלות פתוחות.

בהשוואת אנשים עם מוגבלות בינונית לאנשים ללא מוגבלות נמצאו הבדלים מובהקים ברמת ההיענות לשאלות פתוחות ($F(1,100)=17.58, p<.000$), ישירות ($F(1,100)=17.72, p<.000$) וסוגסטיביות ($F(1,100)=4.55, p<.036$). בכל המדדים כיוון ההבדלים היה שאנשים עם מוגבלות בינונית הראו פחות היענות לשאלות מאנשים ללא מוגבלות.

טבלא 3. רמת ההיענות לשאלות מסוגים שונים

מספר הנבדקים	ממוצע	סטיות תקן	שיעור ההיענות לשאלות	
			ללא מוגבלות	מוגבלות קלה
51	.6752	.17877	ללא מוגבלות	הזמנות פתוחות
51	.6072	.19063	מוגבלות קלה	
50	.5038	.22942	מוגבלות בינונית	
152	.5960	.21136	סה"כ	
51	.7517	.14640	ללא מוגבלות	שאלות ישירות
51	.6672	.19998	מוגבלות קלה	
50	.6190	.16955	מוגבלות בינונית	
152	.6797	.18080	סה"כ	
50	.7263	.22074	ללא מוגבלות	שאלות מציבות ברירה
50	.7025	.20335	מוגבלות קלה	
50	.6589	.23948	מוגבלות בינונית	
150	.6959	.22196	סה"כ	
40	1.0649	.62640	ללא מוגבלות	שאלות סוגסטיביות
43	.8416	.36764	מוגבלות קלה	
43	.7961	.51945	מוגבלות בינונית	
126	.8970	.52161	סה"כ	

היעילות היחסית של סוגי השאלות בהפקת תגובות נענות:

בבדיקת היעילות היחסית של סוגי השאלות שהופנו לנחקרים במהלך החקירה, נמצא שבכל אחת מהקבוצות שנבדקו, שאלות סוגסטיביות הפיקו את מידת ההיענות הגבוהה ביותר, ושאלות פתוחות את מידת ההיענות הנמוכה ביותר, וביניהן, שאלות ישירות ומציבות ברירה. דפוס הבדלים זה נמצא מובהק עבור אנשים ללא מוגבלות ($F(3,38)=10.89, p<.000$), עבור אנשים עם מוגבלות קלה ($F(3,42)=9.71, p<.000$), וגם עבור אנשים עם מוגבלות בינונית ($F(3,42)=7.62, p<.000$).

שיעור התגובות האינפורמטיביות בעקבות שאלות מסוגים שונים:

בשלב זה נבחן באיזו מידה הנחקרים נתנו לא רק מידע בעל ערך משפטי בתגובה לשאלה שנשאלו אלא מידע חדש בעל ערך משפטי, ומדד זה נבדק כוללות בסוג השאלה שנשאלה.

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים ללא מוגבלות, נמצאו הבדלים מובהקים בשיעור התגובות האינפורמטיביות בעקבות שאלות ישירות ($F(1,100)=5.01, p<.027$) כך שאנשים עם מוגבלות קלה היו פחות אינפורמטיביים מאשר אנשים ללא מוגבלות אך באופן מעניין, לא פחות אינפורמטיביים לשאלות פתוחות וגם לא פחות אינפורמטיביים לשאלות מציבות ברירה או לשאלות סוגסטיביות.

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים עם מוגבלות בינונית, נמצאו הבדלים מובהקים בשיעור התגובות האינפורמטיביות בעקבות שאלות פתוחות ($F(1,100)=10.41, p<.002$) ומציבות ברירה ($F(1,100)=8.63, p<.004$).

בהשוואת אנשים עם מוגבלות בינונית לאנשים ללא מוגבלות נמצאו הבדלים מובהקים בשיעור התגובות האינפורמטיביות בעקבות שאלות פתוחות ($F(1,100)=23.91, p<.000$) ישירות ($F(1,100)=17.74, p<.000$) ומציבות ברירה ($F(1,100)=4.87, p<.030$) כשכל ההבדלים מבטאים רמת אינפורמטיביות נמוכה יותר מצד אנשים עם מוגבלות בינונית.

טבלא 4. שכיחות התגובות האינפורמטיביות כפונקציה של סוג השאלה

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	אינפורמטיביות	
			ללא מוגבלות	הזמנות פתוחות
51	.16595	.5659	ללא מוגבלות	הזמנות פתוחות
51	.20174	.5130	מוגבלות קלה	
50	.21554	.3789	מוגבלות בינונית	
152	.20944	.4866	סה"כ	
51	.15224	.5827	ללא מוגבלות	שאלות ישירות
51	.16901	.5114	מוגבלות קלה	
50	.17944	.4433	מוגבלות בינונית	
152	.17559	.5129	סה"כ	
50	.25871	.6748	ללא מוגבלות	שאלות מציבות ברירה
50	.18944	.6879	מוגבלות קלה	
50	.20671	.5714	מוגבלות בינונית	
150	.22494	.6447	סה"כ	
39	.32039	.6794	ללא מוגבלות	שאלות סוגסטיביות
41	.30559	.7537	מוגבלות קלה	
40	.31165	.7092	מוגבלות בינונית	
120	.31136	.7148	סה"כ	

היעילות היחסית של סוגי השאלות בהפקת תגובות אינפורמטיביות:

בבדיקת היעילות היחסית של סוגי השאלות שהופנו לנחקרים במהלך החקירה, נמצא ששאלות סוגסטיביות הפיקו את שיעור התגובות האינפורמטיביות הגבוהה ביותר. הבדלים אלה נמצאו מובהקים עבור אנשים ללא מוגבלות ($F(3,37)=5.04, p<.003$), עבור אנשים עם מוגבלות קלה ($F(3,40)=13.76, p<.000$), וגם עבור אנשים עם מוגבלות בינונית ($F(3,39)=20.40, p<.000$). מאידך, שאלות פתוחות הראו יתרון על פני שאלות ישירות בקרב אנשים ללא מוגבלות ובקרב אנשים עם מוגבלות קלה אך לא בקרב אנשים עם מוגבלות בינונית.

היעילות היחסית של סוגי השאלות בהפקת מידע בעל ערך משפטי:

טבלא 5 מתארת את כמות הפרטים בעלי ערך משפטי שהפיקה השאלה הבודדת מכל סוג שהוא. ניתן להבחין שכמות הפרטים שניתנה במענה לכל שאלה בודדת ובכל קטגוריה היה נמוך יותר עבור אנשים עם מוגבלות קלה ביחס לאנשים ללא מוגבלות, וכמות הפרטים ירדה אף יותר עבור אנשים עם מוגבלות בינונית. יחד עם זאת, ניכרו הבדלים ביעילות היחסית של סוגי השאלות השונות בהפקת פרטים, כך שבכל אחת מהקבוצות שאלה פתוחה המפעילה מנגנון דלייה של היזכרות חופשית הפיקה את הכמות הגדולה ביותר של פרטים. אפקט זה נמצא מובהק בכל אחת מ-3 הקבוצות: עבור אנשים ללא מוגבלות ($F(3,32)=15.30, p<.000$), עבור אנשים עם מוגבלות קלה ($F(3,40)=13.66, p<.000$), וגם עבור אנשים עם מוגבלות בינונית ($F(3,40)=3.39, p<.027$).

טבלא 5. כמות פרטים ממוצעת בתגובה לכל סוג של שאלה

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	כמות הפרטים הממוצעת לשאלה	
51	3.23836	4.0646	הזמנה פתוחה	ללא מוגבלות
51	1.51539	1.9127	שאלה ישירה	
50	1.14189	1.6121	שאלת ברירה	
40	2.99694	2.8285	שאלה סוגסטיבית	
51	1.87573	2.7796	כלל השאלות	
51	1.98319	2.7069	הזמנה פתוחה	ללא מוגבלות
51	.72844	1.3078	שאלה ישירה	
50	.77691	1.2592	שאלת ברירה	
43	2.32370	1.9708	שאלה סוגסטיבית	
51	1.01953	1.6271	כלל השאלות	
50	1.87981	1.6068	הזמנה פתוחה	מוגבלות בינונית
50	.75201	.9675	שאלה ישירה	
50	.56594	.9206	שאלת ברירה	
43	2.22478	1.5891	שאלה סוגסטיבית	
51	.99447	1.0390	כלל השאלות	

בנסיון להבחין בין סוגי השאלות הפתוחות, הן סווגו להזמנות כלליות, הזמנות עם רמזי דלייה, הזמנות במקטעי זמן תחומים, הזמנות לתאר את ההתרחשויות העוקבות (בסדר כרונולוגי), והזמנות לתאר את ההתרחשויות שקדמו (בניגוד לסדר הכרונולוגי).

טבלא 6. כמות פרטים ממוצעת בתגובה לכל סוג של הזמנה פתוחה

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	כמות הפרטים הממוצעת להזמנה פתוחה	
			הזמנה כללית	ללא מוגבלות
50	7.60891	5.5162	הזמנה כללית	ללא מוגבלות
51	2.25723	3.0118	עם רמזי דלייה	
51	4.79513	4.9307	עם מקטעי זמן	
44	7.12183	6.8266	הזמנה לתיאורים עוקבים	
15	2.62679	1.9000	הזמנה לתיאורים קודמים	
51	3.23836	4.0646	כלל ההזמנות	
49	4.05391	3.6279	הזמנה כללית	
49	2.04029	2.3465	עם רמזי דלייה	
38	2.40552	2.2995	עם מקטעי זמן	
48	2.32993	2.9789	הזמנה לתיאורים עוקבים	
18	3.12403	1.6370	הזמנה לתיאורים קודמים	
51	1.98319	2.7069	כלל ההזמנות	
50	5.25509	2.2690	הזמנה כללית	מוגבלות בינונית
43	1.64967	1.4664	עם רמזי דלייה	
27	4.66639	3.0544	עם מקטעי זמן	
40	1.59043	1.1609	הזמנה לתיאורים עוקבים	
20	4.27298	2.0875	הזמנה לתיאורים קודמים	
50	1.87981	1.6068	כלל ההזמנות	

מטבלא 6 ניתן להבחין שלמרות חריגות מעטות, כמות הפרטים שניתנה במענה לכל הזמנה בודדת היתה נמוכה יותר עבור אנשים עם מוגבלות קלה ביחס לאנשים ללא מוגבלות, וכמות הפרטים ירדה אף יותר

עבור אנשים עם מוגבלות בינונית. הטבלא גם מראה שהשאלות הפתוחות היעילות ביותר הן הזמנות כלליות והזמנות לתאר התרחשויות עוקבות ואילו ההזמנות המפיקות את הכמות הקטנה ביותר של פרטים הן הזמנות עם רמזי דלייה והזמנות לתאר התרחשויות שקדמו. באופן מפתיע, הזמנות עם מקטעי זמן היו יעילות מאוד עבור אנשים עם מוגבלות בינונית ועבור אנשים ללא מוגבלות אך פחות עבור אנשים עם מוגבלות קלה. נסיון לבדוק מובהקות של האפקטים מצמצם את המדגם לנחקרים שהופנו אליהם כל סוגי השאלות, וצמצום מספר הנחקרים פוגע בכוח הסטטיסטי של המבחן. נסתפק כאן בבחינה התרשמותית.

כמות הפרטים המהותיים לחקירה שמסרו הנחקרים:

כמות הפרטים הכללית שמסרו הנחקרים היתה במוצע כ- 261 פרטים לחקירה, מתוכם כ- 199 היו פרטים סנטראליים המתארים את ליבת אירוע התקיפה וכ- 62 פרטים פריפריאליים המתארים את ההקשר המידי של התקיפה.

טבלא 7. כמות הפרטים שכללה העדות בכל אחת מ- 3 הקבוצות

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	שם המשתנה	
51	288.15680	372.0196	ללא מוגבלות	סך כל הפרטים
51	226.19372	272.0000	מוגבלות קלה	
50	146.28684	138.2800	מוגבלות בינונית	
152	246.11166	261.5724	סה"כ	
51	230.42475	286.3922	ללא מוגבלות	סך הפרטים הסנטראליים
51	178.25521	203.8039	מוגבלות קלה	
50	118.68484	105.9000	מוגבלות בינונית	
152	195.27180	199.3092	סה"כ	
51	74.03458	85.6275	ללא מוגבלות	סך הפרטים הפריפריאליים
51	55.33173	68.1961	מוגבלות קלה	
50	32.46278	32.3800	מוגבלות בינונית	
152	60.51979	62.2632	סה"כ	

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים ללא מוגבלות, לא נמצאו הבדלים מובהקים בכמות הפרטים הכוללת ובכמות הפרטים הפריפריאליים שמסרו הנחקרים אך נמצאו הבדלים מובהקים כשנבחנו רק הפרטים הסנטרליים לעדות ($F(1,101)=4.09, p<.049$), כך שאנשים עם מוגבלות קלה מסרו כמות קטנה יותר של פרטי מידע סנטראליים מאשר אנשים ללא מוגבלות.

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים עם מוגבלות בינונית, נמצאו הבדלים מובהקים בכמות הפרטים הכוללת שמסרו הנחקרים ($F(1,100)=12.39, p<.001$), בכמות הפרטים הסנטרליים לעדות ($F(1,100)=10.59, p<.002$), ובכמות הפרטים הפריפריאליים לעדות ($F(1,100)=15.66, p<.000$), כך שאנשים עם מוגבלות בינונית מסרו כמות קטנה יותר של כלל פרטי מידע מאשר אנשים עם מוגבלות קלה הבדלים אלו גם ניכרו בהשוואת אנשים עם מוגבלות בינונית לאנשים ללא מוגבלות ואלה היו מובהקים כשנבחנו סך כל הפרטים ($F(1,101)=26.26, p<.000$), הפרטים הסנטרליים ($F(1,101)=24.34, p<.000$), והפרטים הפריפריאליים ($F(1,101)=21.75, p<.000$) כך שאנשים עם מוגבלות בינונית מסרו כמות קטנה יותר של כלל פרטי מידע מאשר אנשים ללא מוגבלות.

הרכב פרטי העדות כפונקציה של השאלות שהפיקו אותה

הכמות הממוצעת של הפרטים שנמסרה בתגובה לשאלות פתוחות היתה כ- 122 פרטים, זו בתגובה לשאלות ישירות היתה כ- 66 פרטים, בתגובה לשאלות מציבות ברירה כ- 18 פרטים ובתגובה לשאלות סוגסטיביות כ- 8 פרטים.

טבלא 8. כמות הפרטים הכוללת כפונקציה של סוג השאלה

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	כמות הפרטים הכוללת שהופקה משאלות:	
			ללא מוגבלות	הזמנות פתוחות
51	145.29891	189.7843	ללא מוגבלות	הזמנות פתוחות
51	126.39819	122.2353	מוגבלות קלה	
50	85.29600	52.9800	מוגבלות בינונית	
152	133.30808	122.1184	סה"כ	
51	94.69381	82.0392	ללא מוגבלות	שאלות ישירות
51	68.38820	71.1176	מוגבלות קלה	
50	42.67583	43.7200	מוגבלות בינונית	
152	73.27264	65.7697	סה"כ	

50	18.97088	17.9400	ללא מוגבלות	שאלות מציבות ברירה
50	21.64466	19.7200	מוגבלות קלה	
50	15.40476	16.8600	מוגבלות בינונית	
150	18.75799	18.1733	סה"כ	
40	13.33244	10.2000	ללא מוגבלות	שאלות סוגסטיביות
43	15.07614	9.2558	מוגבלות קלה	
43	6.83908	6.4186	מוגבלות בינונית	
126	12.25350	8.5873	סה"כ	

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים ללא מוגבלות, נמצאו הבדלים מובהקים בכמות הפרטים הכוללת שמסרו הנחקרים בעדותם בתגובה לשאלות פתוחות כך שאנשים עם מוגבלות קלה מסרו כמות קטנה יותר של פרטים מאשר אנשים ללא מוגבלות ($F(1,101)=6.27, p<.014$). כמות הפרטים הכוללת שהופקה בתגובה לשאלות ישירות, שאלות ברירה ושאלות סוגסטיביות לא היתה שונה באופן מובהק.

בהשוואת אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים עם מוגבלות בינונית, נמצאו הבדלים מובהקים בכמות הפרטים הכוללת שמסרו הנחקרים בתגובה לשאלות פתוחות ($F(1,101)=10.37, p<.002$), וישירות ($F(1,101)=5.08, p<.018$). כמות הפרטים הכוללת שהופקה בתגובה לשאלות ברירה ושאלות סוגסטיביות לא היתה שונה באופן מובהק.

כנ"ל נמצאו הבדלים דומים בהשוואת אנשים עם מוגבלות בינונית לאנשים ללא מוגבלות ואלה היו מובהקים כשנבחנו סך כל הפרטים בתגובה לשאלות פתוחות ($F(1,100)=33.12, p<.000$) וישירות ($F(1,100)=6.82, p<.010$), ואילו כמות הפרטים הכוללת שהופקה בתגובה לשאלות ברירה ושאלות סוגסטיביות לא היתה שונה באופן מובהק.

בבדיקת הרכב הפרטים שניתנו במענה לסוגי השאלות שונים, נמצא שבכל אחת מהקבוצות שנבדקו, שאלות פתוחות הפיקו את מירב הפרטים ולאחריהן שאלות ישירות, שאלות מנחות ולבסוף שאלות סוגסטיביות. דומיננטיות הפרטים משאלות פתוחות ומדרג הפקת הפרטים בעדות נמצאה מובהקת עבור אנשים ללא מוגבלות ($F(3,32)=19.84, p<.000$), עבור אנשים עם מוגבלות קלה ($F(3,35)=19.59, p<.000$), וגם עבור אנשים עם מוגבלות בינונית ($F(3,32)=13.61, p<.000$).

תוכן הפרטים שמסרו הנחקרים

הפרטים שמסרו הנחקרים נותחו וקובצו לתוך קטגוריות תוכן המבטאות את המידע הנוגע לחשוד, לעדים ולקרבן עצמו כשעבור כל דמות נבדקו פרטים תיאוריים כלליים, פרטים המתארים אברי גוף, פרטי פעולות סנטרליות ולא סנטרליות שבוצעו, פרטים המתארים אמירות, תחושות גוף, רגשות ומחשבות. כמו כן זוהו פרטים המתארים זמן, מקום ואובייקטים ששימשו בפגיעה. פיזור הפרטים בכל אחת מהקטגוריות האלה מופיע בנספח כשהוא משווה בין הקבוצות. להלן יתוארו דוגמאות נבחרות מהפרטים שהתקבלו בקבוצת האנשים עם מוגבלות קלה ובינונית.

בתיאור חלקים פליליים של החשוד, אנשים עם מוגבלות בינונית מסרו כ- 11 פרטים המזהים ומתארים אותו, כ- 18 פרטים המתארים את פעולותיו הסנטרליות המהוות את העבירה, כ- 6 פרטים המתארים את איברי גופו הרלוונטים לפגיעה, כ- 10 פרטים המתארים את אמירותיו בזמן הפגיעה. כמות הפרטים שמסרו אנשים עם מוגבלות קלה בקטגוריות המקבילות היתה כ- 20 פרטי זהוי ותאור, כ- 33 פרטי פעולה סנטרלית, כ- 10 פרטי גוף סנטראלים לפגיעה, וכ- 28 פרטי שיחה בזמן הפגיעה. מעבר לזה הם מסרו כ- 6 פרטים נוספים לא סנטרליים על החשוד, כ- 2 פרטים על פעולות לא סנטרליות, וכ- 7 פרטים המתארים אמוציות של החשוד. (בהקבלה אנשים עם מוגבלות קלה מסרו כ- 11, 4 ו 10 פרטים).

בתיאור עצמי של הקרבן בזמן העבירה, אנשים עם מוגבלות בינונית מסרו כ- 10 פרטים על עצמם, כ- 5 פרטי פעולה מרכזיים, כ- 10 פרטי גוף הרלוונטיים לפגיעה, כ- 8 פרטי שיחה, כ- 3 פרטים תחושתיים ועוד כ- 5 פרטים פריפריאליים. בהקבלה אנשים עם מוגבלות קלה מסרו כ- 19, 13, 17, 12, 6 פרטים וכ- 8 פרטים פריפריאליים.

בתיאור זמן ומקום האירוע, אנשים עם מוגבלות בינונית מסרו כ- 8 פרטי מיקום העבירה, וכ- 9 פרטים המתארים את זמן ביצוע העבירה ועוד כ- 2 פרטי זמן ומקום לא סנטראליים. בהקבלה אנשים עם מוגבלות קלה מסרו כ- 14, 19 ו- 5 פרטים.

טבלא 9. פיזור פרטי העדות בקטגוריות התוכן

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	שם המשתנה	
			ללא מוגבלות	פרטי חשוד
51	137.61803	136.7255	ללא מוגבלות	פרטי חשוד
51	92.62428	104.9412	מוגבלות קלה	
50	60.76702	52.6800	מוגבלות בינונית	
152	107.29815	98.4145	סה"כ	
51	115.96503	112.5882	ללא מוגבלות	פרטי קרבן
51	79.00592	85.1569	מוגבלות קלה	
50	49.42005	43.1600	מוגבלות בינונית	
152	90.16165	80.5461	סה"כ	
51	28.38398	29.4314	ללא מוגבלות	פרטי מקום
51	20.15489	18.0196	מוגבלות קלה	
50	9.09550	8.9200	מוגבלות בינונית	
152	22.33443	18.8553	סה"כ	
51	42.73530	36.8824	ללא מוגבלות	פרטי זמן
51	17.56929	20.0000	מוגבלות קלה	
50	15.23890	8.9800	מוגבלות בינונית	
152	30.24226	22.0395	סה"כ	
51	23.02159	16.0784	ללא מוגבלות	פרטי חפצים
51	14.67550	13.4314	מוגבלות קלה	
50	7.27200	6.6600	מוגבלות בינונית	
152	16.72463	12.0921	סה"כ	

בהשוואה בין אנשים ללא מוגבלות לבין אנשים עם מוגבלות קלה, נמצאו הבדלים רק בכמות פרטי הזמן $(F_{(1,101)}=5.48, p<.021)$ והמקום $(F_{(1,101)}=6.80, p<.01)$ ואילו בשאר הקטגוריות רמת הפירוט היתה דומה.

בהשוואה בין אנשים עם מוגבלות קלה לבין אנשים עם מוגבלות בינונית, נמצאו הבדלים בכל קטגוריות התוכן: חשוד $(F_{(1,100)}=11.19, p<.001)$ קרבן $(F_{(1,100)}=10.21, p<.002)$ המקום $(F_{(1,100)}=8.49, p<.004)$ הזמן $(F_{(1,100)}=11.42, p<.001)$ וחפצים $(F_{(1,100)}=8.47, p<.004)$.

גם בהשוואה בין אנשים עם מוגבלות בינונית לבין אנשים ללא מוגבלות נמצאו הבדלים אלה: חשוד $(F_{(1,100)}=15.25, p<.000)$ קרבן $(F_{(1,100)}=15.21, p<.000)$ המקום $(F_{(1,100)}=23.71, p<.000)$ הזמן $(F_{(1,100)}=18.94, p<.000)$ וחפצים $(F_{(1,100)}=7.62, p<.007)$.

דיון וניתוח

מחקר זה הוא הראשון מסוגו לבחון באופן סיסטמטי את איכות העדות המתקבלת בחקירה פלילית מאנשים עם מוגבלות. נבחנה עדותם של אנשים עם מוגבלות קלה ובינונית ואלה הותאמו על מספר קריטריונים לקבוצת השוואה של אנשים ללא מוגבלות המוסרים עדות באותם תנאים. משתני ההתאמה כללו את סוג הפגיעה, תדירותה ומשכה, זהות הפוגע ומין הנחקר.

המחקר מראה מספר תוצאות מרשימות המציעות הערכה מחודשת של הכוחות של אנשים עם מוגבלות כעדים בהליך המשפטי.

תחילה, באופן מרשים, אנשים עם מוגבלות קלה או בינונית התמודדו עם למעלה מ-100 שאלות בחלק המהותי בלבד של הראיון, שהיתה בהם דרישה לדליה מהזיכרון. זאת לאחר החלק הקדם מהותי אשר כלל שאלות רבות נוספות לצורך יצירת קשר עם הנחקר ולצורך אימון קוגניטיבי, נרטיבי ואפיזודי. למעשה אנשים עם מוגבלות, ואפילו אלה עם מוגבלות בינונית התמודדו עם אותה דרישה קוגניטיבית כמו אנשים ללא מוגבלות. זוהי דרישה עצומה לתחזוק הקשב והפעלת הזיכרון וגם דרישה עצומה מבחינה קומוניקטיבית ונרטיבית, וניכר באופן מפתיע שגם אנשים עם מוגבלות עמדו בה, השתתפו באינטראקציות רבות מאוד עם החוקר והיו אקטיביים לכל אורך החקירה. הממצא מלמד שחקירה של אנשים עם מוגבלות לא צריכה להיפגע באורכה ולא בכמות השאלות שניתן להפנות לנחקרים, ובלבד שהדרישות תהיינה מותאמות התפתחותית.

שנית, בחינת התגובות של הנחקרים לכל שאלה ושאלה מראה שהנחקרים לא רק השתתפו בחקירה וקיבלו את השאלות אלא גם נתנו אאוטפוט של מענים תכניים. אופי המענים הרווחים מלמד שהנחקרים שמעו ועיבדו את הדרישה הקוגניטיבית שבשאלה, וברוב המקרים נתנו מענה שנראה כתקף. כך, אנשים עם מוגבלות קלה ואף בינונית נתנו מענה תכני רלוונטי לשאלה שנשאלה או להזמנת המידע, אשר כלל מידע בעל ערך משפטי בלמעלה מ-70% מהשאלות. שיעור זה של ההיענות הספציפית לדרישת הדלייה שבשאלה ואספקת מידע ייעודי מהזיכרון הוא גבוה במיוחד ומפתיע, בעיקר עבור אנשים עם מוגבלות בינונית.

עוד צריך לציין ששיעור התגובות הלא-קומפטנטיות מבחינה תקשורתית היה נמוך מאוד והגיע לאחוזים בודדים. מדובר בתגובות שהיוו חריגה (דגרסיה) ולא התקשרו לנושא או לשאלה שנשאלה, מילמול לא מוזהה, או תשובה קטועה. לעומת זאת תגובות השמטה כגון העדר תגובה, או הפקת תשובה לא ברורה מצביעים על הכשל בתקשורת ועל הקושי לשמור על קומפטנטיות מלאה במהלך חקירה ארוכה ודרשנית. ייתכן כי תגובות ההשמטה מבטאות את הקושי בתקשורת אקספרסיבית בעוד התקשורת הרצפטיבית מיומנת יותר. בכל מקרה, תגובות השמטה אלו לא היו יותר רווחות במובהק בקרב אנשים עם מוגבלות בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות.

סוג מסויים של תגובות שאינן תכניות אך עשויות להיות תקפות הן תגובות מסוג: לא יודע, לא מבין, לא זוכר, לא בטוח. תגובות אלו נמצאו פחותות בקרב אנשים עם מוגבלות בינונית, הן בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות והן בהשוואה לאנשים עם מוגבלות קלה. תגובות אלו מהוות אאוטפוט לתהליך בקרה מטה-קוגניטיבית בו הנחקר צריך להחליט אם הוא מבין את הדרישה שבשאלה, אם יש לו ידע ו/זיכרון כדי לענות עליה ואם הוא עונה ברמת ביטחון סבירה. לכן שכיחות נמוכה של תגובות אלו עשויה ללמד על קושי בבקרה המטה-קוגניטיבית, כלומר ייתכן שהנחקרים ממעטים להביע חוסר הבנה/ידע/זיכרון משום שהם אינם מבינים מה הם אינם מבינים, ואינם יודעים מה הם אינם יודעים או מה הם אינם זוכרים. יש לציין שהחלק המקדים לראיון לפי פרוטוקול ה-NICHD כולל אימון לבקרה מטה-קוגניטיבית והנחקרים מקבלים הנחיה להשתמש בתגובות לא יודע/ לא מבין/ לא זוכר כשזוה המצב. נראה שאנשים עם מוגבלות מתקשים יותר בהפנמת ההנחיות, ומצד שני אינם 'מנצלים' יותר אופציות למענים אלה על מנת להמנע מתשובה.

חשוב ומרשים לציין שאנשים עם מוגבלות קלה נתנו תגובות דומות כמעט לחלוטין לאלו של אנשים ללא מוגבלות. ממצא זה מלמד שהחקירה שהם משתתפים בה היא מותאמת התפתחותית בזכות האסטרטגיות הגמישות הכלולות בפרוטוקול בחקירה. חלק מאסטרטגיות אלה כוללות שימור ותחזוקת קשב, העצמה, חיזוק על ביצועים קוגניטיביים וקומוניקטיביים ועידוד בהתמודדות עם אתגרים, פישוט לשוני, אימון תמיכה והקלה בתהליכי דלייה ובבקרה מטה-קוגניטיבית. נראה ששימוש רגיש למשתמש באסטרטגיות אלה מאפשר לנחקרים עם מוגבלות שכלית לפתח קומפטנטיות בעדים.

ממצא זה המדגים את יכולותיהם של אנשים עם מוגבלות קלה גם מלמד שהם יכולים לזכור ולתאר אירועים משמעותיים שעברו עליהם למרות שהאינטליגנציה שלהם נמוכה מהנורמה ולמרות שהם עלולים להראות קושי במשימות קוגניטיביות אחרות כגון משימות למידה. לכן נדרשת התייחסות שונה לאנשים עם מוגבלות בהתאם למשימה הקוגניטיבית שהם נדרשים לעמוד בה, וככל שהדבר נוגע למשימות דליה של אירועים אוטוביוגרפיים שהם עמדו במרכזם, הממצאים מציעים שאנשים עם מוגבלות קלה עשויים להיות לא פחות כשירים מאנשים ללא מוגבלות.

ממצא נוסף התומך בכוחות של אנשים עם מוגבלות קלה מראה שהם לא רק קומפוטנטים למתן תשובות ייעודיות לשאלה שנשאלה אלא קומפוטנטים להגיב להזמנות להיזכרות חופשית ('ספר לי על עצמך' 'ספר לי כל מה שהיה'), באותה המידה כמו אנשים ללא מוגבלות. זהו ממצא חשוב ביותר משום שהיזכרות חופשית ידועה ממחקרים רבים כהליך קוגניטיבי דרשני ומעמיק המעודד סריקה נרחבת של הזיכרון ומפיק את המידע המדויק ביותר. העובדה שאנשים עם מוגבלות קלה כשירים להשתמש בתהליכי הזכרות חופשית מציעה שהם עומדים בדרישות המערכת המשפטית וקומפוטנטים למתן עדות תקפה ומדויקת, לא פחות מאנשים ללא מוגבלות. מצד שני החמרה במוגבלות השכלית כבר הראתה פגיעה מסוימת ביכולת להגיב להזמנות להיזכרות חופשית למרות שאנשים עם מוגבלות בינונית עדיין הגיבו ללמעלה ממחצית ההזמנות הפתוחות, וממצא זה אף הוא מרשים ביותר.

חשוב לציין, שבקרב אנשים עם מוגבלות ואף מוגבלות בינונית, ההזמנה הפתוחה היתה האסטרטגיה היעילה ביותר להפקת מידע בעל ערך משפטי מהנחקרים. ההזמנה הפתוחה נמצאה מלווה בפרטים רבים יותר במובהק מכל סוג אחר של שאלות הכוללות דרישה למידע: שאלות ישירות, מציבות ברירה, וסוגסטיביות. לכן, למרות שאנשים עם מוגבלות בינונית מראים קושי מסויים להיענות להזמנות פתוחות, אין בשום אופן להסיק שיש להפנות אליהם יותר שאלות סגורות, משום ששאלות סגורות מפיקות פחות מידע והמידע פחות מדויק. המסקנה המתבקשת היא הפוכה, יש להפנות אליהם יותר הזמנות פתוחות ופחות שאלות סגורות בהנחה ריאליסטית שהם יענו רק למחציתן.

מעבר למענה תקף לשאלה שנשאלה, ובעיקר להזמנה פתוחה, השתתפות קומפוטנטית בחקירה מצריכה מהנחקר לספק מידע חדש לכל שאלה חדשה ולהיות אינפורמטיבי בכל שלב ככל שהחקירה מתפתחת. לכן במחקר זה נבחן לא רק אם הנחקרים נתנו מענה רלוונטי לשאלות שנשאלו, וספציפית להזמנות להיזכרות

חופשית, אלא אם הם נתנו מידע חדש בתשובותיהם. מתן מידע חדש מצריך בקרה מטה-קוגניטיבית ומטה-קומוניקטיבית על המידע שכבר נמסר תוך זיהוי המוקד של דרישה חדשה והיענות לה. המחקר הנוכחי מראה שאנשים עם מוגבלות קלה לא נפלו בביצוע מיומנות זו מאנשים ללא מוגבלות והמשיכו להיות אינפורמטיביים בלמעלה ממחצית ההזמנות הפתוחות שקיבלו. פגיעה מסוימת באינפורמטיביות בתגובה לשאלות פתוחות ניכרה בקרב אנשים עם מוגבלות בינונית, למרות שהם היו אינפורמטיביים בכמעט 38% מההזמנות הפתוחות. עוד ממצא בעל עניין באשר לרמת האינפורמטיביות של הנחקרים עם מוגבלות שכלית הוא שנחקרים בשלוש הקבוצות היו במידה דומה אינפורמטיביים לשאלות ישירות כמו להזמנות פתוחות. שאלות ישירות (מה, מי, איפה, איך כמה: WH questions) אינן יעילות כמו הזמנות להיזכרות חופשית בהפקת מידע עשיר ומדויק, אך הן עדיין פונות לתהליכי היזכרות (Recall) ולא לתהליכי זיהוי (Recognition), ובתור שכאלה הן מועדפות על פני שאלות מציבות ברירה, וודאי על פני שאלות סוגסטיביות.

כמות ואיכות הפרטים בעדות

גם בבחינת סך כל הפרטים שמסרו הנחקרים, במפתיע לא נמצאו הבדלים בין אנשים עם מוגבלות קלה לאנשים ללא מוגבלות. בדיקה מפורטת העלתה שלא היו הבדלים גם בסך הפרטים הפריפריאליים אך היו הבדלים בסך הפרטים הסנטרליים. ירידה נוספת וצפויה בכמות הפרטים נרשמה בקרב אנשים עם מוגבלות בינונית אך הרכב פירטי העדות שלהם נותר דומה ומעודד במידה רבה. בכל אחת משלוש הקבוצות עיקר פרטי העדות הופקו משאלות פתוחות, בשכיחות נמוכה יותר היו פרטים משאלות ישירות, לאחר מכן פרטים משאלות מציבות ברירה ולבסוף פרטים משאלות סוגסטיביות. במובן זה נראה שאיכות העדות שהתקבלה בכלל כל הקבוצות היא טובה דיה ומתאימה להמלצות מומחים לגבי Best practice בתחום חקירות משפטיות. למרות שאחוז קטן של פרטים מופק משאלות סוגסטיביות (כ 3%) ומשאלות מציבות ברירה (כ 7%), מרבית הפרטים הופקו באמצעים של היזכרות (72%) ולכן למרות וריאציה בכמות הפרטים כפונקציה של המוגבלות, ההרכב של הפרטים מציע כי ניתן ככלל לייחס לעדויות רמה טובה דיה של מהימנות.

יחד עם זאת, אפילו מעט השאלות הסוגסטיביות שהופנו לנחקרים, ובעיקר לנחקרים עם מוגבלות שכלית מעיב על איכות החקירה. הדאגה היא ששאלות סוגסטיביות ('לא רצית ללכת איתו, נכון?') כוללות את

מידע היעד ומפעילות לחץ על המרואיין להסכים עם החוקר. לכן שאלות אלו עלולות לגרור תשובות מרצות ושגויות, ודאגה זו גוברת ככל שהמגבלות השכלית חמורה יותר. עדות מסוימת לתהליך סוגסטיבי ניתן לראות בהיענות הגוברת לשאלות סוגסטיביות מצד אנשים עם מגבלות שכלית בינונית ובמספר הגבוה יחסית של פרטים המענה לשאלה הסוגסטיבית. אם כי כמות השאלות הסוגסטיביות היתה מזערית בכל הקבוצות, חשוב שהחוקרים יעשו מאמץ נוסף למגר כלל את השאלות הסוגסטיביות.

סיכום, המלצות ומסקנות

כפי שמראים הממצאים, רמת הביצוע של אנשים עם מגבלות קלה לא נפלה במובנים רבים וחשובים מזו של אנשים ללא מגבלות. למרות ההיקף המצומצם משמעותית שלה, גם איכות העדות שהתקבלה מאנשים עם מגבלות בינונית כוללת מידע חשוב בעל ערך משפטי, שבמקרים רבים מופק באסטרטגיות טובות. סיכום זה תומך בממצאים קודמים שהצביעו על יכולתם של אנשים עם מגבלות שכלית להפיק דיווח על אירוע אוטוביוגרפי שחוו למרות החולשה האינטלקטואלית שלהם וגם תומך בהחלטת המחוקק לאפשר חקירה מותאמת התפתחותית לאנשים עם מגבלות שכלית. נראה שאיכות והיקף העדויות המתקבלות מאנשים עם מגבלות שכלית בהתאם לחוק החדש עשויים להנגיש להם את המערכת המשפטית ולעשות יותר צדק עם קרבנות תקיפה פיזית ומינית. מומלץ אם כן להרחיב את מספר החקירות המשפטיות המבוצעות עם אנשים עם מגבלויות לעבירות אחרות שהם מעורבים בהם כגון עבירות רכוש או סמים. כמו כן מומלץ לבצע חקירות מותאמות התפתחותית עם אנשים המעורבים בהליך המשפטי כעדים או כחשודים.

ההשלכות היישומיות של המחקר

בעקבות ממצאי המחקר, נראות מספר השלכות מעשיות חשובות לחקירת אנשים עם מגבלות שכלית. תחילה, למרות שהעדויות הופקו במידה ניכרת באמצעות שאלות פתוחות הפונות להיזכרות חופשית, החקירות התאפיינו גם במעט שאלות ברירה ואפילו במספר שאלות סוגסטיביות. מכיון שכל המחקר הרלוונטי מראה שחשוב להימנע משאלות ברירה ושמסוכן להפנות שאלות סוגסטיביות לאנשים עם מגבלות שכלית, חשוב שהחוקרים המיוחדים ימגרו לחלוטין שאלות סוגסטיביות ויצמצמו למינימום

הכרחי את שאלות הברירה. שיפור נוסף באיכות החקירה עם אנשים עם מוגבלות שכלית צפוי לקדם עוד את איכות ההצהרה שלהם ולשפר את המהימנות הנתפסת שלהם כעדים.

הקפדה על תשאול מותאם התפתחותית צריכה לאפיין גם את כל שאר הדמויות המקצועיות המשותחות עם הנחקרים על האירועים הפליליים לאורך כל הטיפול בפגיעה, החל ממטפלים ישירים, מחנכים, אנשי טיפול ושיקום וכמובן אנשי מקצוע בתחום המשפטי. עדויות רבות על תשאול מכשיל בבית המשפט הן מדאיגות ומקוממות, וחשוב שהמעורבים ובראשם השופטים יתערבו באופן אקטיבי להגן על הנחקרים מפני תשאול פוגעני.

מחקר זה שונה ממחקרים רבים קודמים במובן זה שהוא מדגיש את הכוחות שיש לאנשים עם מוגבלות שכלית

רשימת תפוצה מומלצת

במעגל הראשון, חשוב שאנשי מקצוע בתחום החקירה וההעדה של אנשים עם מוגבלות שכלית יכירו את המחקר וממצאיו, ביניהם חוקרי משטרה, חוקרים מיוחדים, תובעים פרקליטים סנגורים ושופטים. במעגל השני, ניתן להפיץ את המחקר לאנשי מקצוע העוסקים בחינוך ובטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית. במעגל השלישי, המחקר יכול להיות בעל עניין לאנשי מקצוע העוסקים בפגיעות מיניות והתעללות פיזית.

המלצות למחקרי המשך

מחקר זה שונה ממחקרים רבים קודמים במובן זה שהוא מדגיש את הכוחות שיש לאנשים עם מוגבלות שכלית, ולא רק את חולשותיהם. חשוב שמחקרי המשך יחדדו את הידע על היכולות של אנשים עם מוגבלות שכלית, ויכולתם להשתלב בתחומי חיים שונים. מעבר לכך, למחקר זה מספר מגבלות מתודולוגיות, שכדאי לנסות להתגבר עליהם במחקרי המשך. מחקר זה לא השווה בין הקבוצות על בסיס גיל כרונולוגי או מנטאלי, ולכן הגילאים שונים בכל אחת מהקבוצות. למרות זאת, הגילאים הצעירים ביותר הם בקבוצה ללא מוגבלות, והדבר מוסיף תוקף להשוואה. במחקרי המשך, היה חשוב לשלב קבוצות השוואה של אנשים ללא מוגבלות באותו גיל מנטאלי ובאותו גיל שכלי.

בנוסף, זהו מחקר שדה שבו אין תיעוד של האירועים הנחקרים ולכן גם לא ניתן להעריך את דיוק העדות. לכן ההערכות על מהימנות העדות נסמכות על סוגי השאלות שהפיקו את העדות, שהוא קריטריון מרכזי אך לא בלעדי. היה ראוי שמחקרי המשך יעשו שימוש באירועים מבויימים ומתועדים כדי להעריך את דיוק העדות. כמובן שיש לקחת בחשבון, שמחקרים אלה לא יוכלו לעסוק באירועי התעללות ובחקירות משפטיות ולכן תמיד תישאר בהם השאלה לגבי הרלוונטיות להקשרים משפטיים.

- Agnew, S., & Powell, M. (2004). The effect of intellectual disability on children's recall of an event across different question types. *Law and Human Behavior*, 28, 273–294.
- Brown, D. A., Lewis, C. N., Lamb, M. E., & Stephens, E. (2007). Facilitating eyewitness testimony in children with learning disabilities. *Final report to the Economic and Social Research Council (ESRC), UK*.
- Brown, D. A., Lewis, C. N., Lamb, M. E., & Stephens, E. (2012). The influences of delay and severity of intellectual disability on event memory in children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 80, No. 5, 829 – 841.
- Bruck, M., London, K., Landa, R., & Goodman, J. (2007). Autobiographical memory and suggestibility in children with autism spectrum disorder. *Development and Psychopathology*, 19, 73 – 95.
- Cederborg, A. C., & Lamb, M. E. (2006). How does the legal system respond when children with learning difficulties are victimized?. *Child abuse & neglect*, 30(5), 537-547.
- Cederborg, A.-C., LaRooy, D., & Lamb, M.E. (2007). Repeated interviews with children who have disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 21, 103 – 113.
- Clare, I., & Murphy, G. (2001). Witnesses with learning disabilities. *British Journal of Learning Disabilities*, 29(3), 79-80.
- Cyr, M., Lamb, M. E., Pelletier, J., Leduc, P., & Perron, A. (2006). Assessing the effectiveness of the NICHD Investigative Interview protocol in Francophone

Quebec. In *Second International Investigative Interviewing Conference*,
Portsmouth, UK.

Dent, H. R. (1982). The effects of interviewing strategies on the results of interviews with child witnesses. *Reconstructing the past: The role of psychologists in criminal trials*, 279-297.

Dent, H. (1986). An experimental study of the effectiveness of different techniques of questioning mentally handicapped child witnesses. *British Journal of Clinical Psychology*, 25, 13–17.

Fowler, A.E. (1998). Language in mental retardation: Associations with and dissociations from general cognition. In J.A. Burack, R.M. Hodapp, & E. Zigler (Eds), *Handbook of Mental Retardation and Development* (pp. 290–333).
Cambridge: Cambridge University Press.

Gordon, B.N., Jens, K.G., Hollings, R., & Watson, T.E. (1994). Remembering activities performed versus those imagined: Implications for testimony of children with mental retardation. *Journal of Clinical Child Psychology*, 23, 239–248.

Green, G. (2001). Vulnerability of witnesses with learning disabilities: preparing to give evidence against a perpetrator of sexual abuse. *British Journal of Learning Disabilities*, 29(3), 103-109.

Gudjonsson, G. H., & Henry, L. (2003). Child and adult witnesses with intellectual disability: The importance of suggestibility. *Legal & Criminological Psychology*, 8, 241-252.

Gudjonsson, G.H., Murphy, G.H., & Clare, I.C.H. (2000). Assessing the capacity of people with intellectual disabilities to be witnesses in court. *Psychological Medicine*, 30, 307–314.

- Henry, L.A., & Gudjonsson, G.H. (1999). Eyewitness memory and suggestibility in children with mental retardation. *American Journal on Mental Retardation*, 104, 491–508.
- Henry, L.A., & Gudjonsson, G.H. (2003). Eyewitness memory, suggestibility and repeated recall sessions in children with mild and moderate intellectual disabilities. *Law and Human Behavior*, 27, 481–505.
- Henry, L. A., & Gudjonsson, G. H. (2007). Individual and developmental differences in eyewitness recall and suggestibility in children with intellectual disabilities. *Applied Cognitive Psychology*, 21, 361-381.
- Hershkowitz, I., Horowitz, D., & Lamb, M. E. (2007). Individual and family variables associated with disclosure and nondisclosure of child abuse in Israel. *Child sexual abuse: Disclosure, delay and denial*, 63-75.
- Iarocci, G., & Burack, J. A. (1998). Understanding the development of attention in persons with mental retardation: Challenging the myths. *Handbook of mental retardation and development*, 349-381.
- Jens, K.G., Gordon, B.N., & Shaddock, A.J. (1990). Remembering activities performed versus imagined: A comparison of children with mental retardation and children with normal intelligence. *International Journal of Disability, Development and Education*, 37, 201–213.
- Kasari, C., & Bauminger, N. (1998). Social and emotional development in children with mental retardation. *Handbook of mental retardation and development*, 411-433.
- Kebbell, M.R., Hatton, C., & Johnson, S.D. (2004). Witnesses with intellectual disabilities in court: What questions are asked and what influence do they have? *Legal and Criminological Psychology*, 9, 1–13.

- Kebbell, M.R., Hatton, C., Johnson, S.D., & O'Kelly, C.M.E. (2001). People with learning disabilities as witnesses in court: What questions should lawyers ask? *British Journal of Learning Disabilities*, 29, 98 – 102.
- Lamb, M.E., Hershkowitz, I., Orbach, Y., & Esplin, P.W. (2008). *Tell me what happened: Structured investigative interviews of child victims and witnesses*. Chichester, UK and Hoboken NJ: Wiley.
- Lamb, M.E., Hershkowitz, I., Sternberg, K.J., Esplin, P.W., Hovav, M. Manor, T., & Yudilevitch, L. (1996). Effects of investigative utterance types on Israeli children's responses. *International Journal of Behavioral Development*, 19, 627-637.
- Lamb, M.E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Esplin, P.W., & Horowitz, D. (2007). A structured forensic interview protocol improves the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol. *Child Abuse & Neglect*, 31, 1201-1231.
- Michel, M.K., Gordon, B.N., Ornstein, P.A., & Simpson, M.A. (2000). The abilities of children with mental retardation to remember personal experiences: Implications for testimony. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 453–463.
- Milne, R. (1999). Interviewing children with learning disabilities. In A. Memon & R. Bull (Eds.), *Handbook of the psychology of interviewing* (pp. 165-180): Chichester: Wiley.
- Milne, R., & Bull, R. (1996). Interviewing children with mild learning disability with the cognitive interview. *Issues in Criminological and Legal Psychology*, 26, 44-

51.

- Milne, R., & Bull, R. (2001). Interviewing witnesses with learning disabilities for legal purposes. *British Journal of Learning Disabilities*, 29(3), 93-97.
- Murphy, G. (2001). Just Gateways?: Towards a changed police response to people with learning difficulties as victims of crime. *British Journal of Learning Disabilities*, 29(3), 111-112.
- Orbach, Y., Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Esplin, P. W., & Horowitz, D. (2000). Assessing the value of structured protocols for forensic interviews of alleged child abuse victims. *Child abuse & neglect*, 24(6), 733-752.
- Perlman N.B., Ericson K.I., Esses V.M., & Isaacs B.J. (1994) The developmentally handicapped witness: Competency as a function of question format. *Law and Human Behavior*, 18, 171–187.
- Poole, D. A., & Lamb, M. E. (1998). *Investigative interviews of children*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Sigelman, C.K., Budd, E.C., Spanhel, C.L., & Schoenrock, C.J. (1981). When in doubt, say yes: Acquiescence in interviews with mentally retarded persons. *Mental Retardation*, 19, 53-58.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Orbach, Y., Esplin, P. W., & Mitchell, S. (2001). Use of a structured investigative protocol enhances young children's responses to free-recall prompts in the course of forensic interviews. *Journal of Applied Psychology*, 86(5), 997.
- Sullivan, P. M., & Knutson, J. F. (2000). Maltreatment and disabilities: A population based epidemiological study. *Child abuse & neglect*, 24(10), 1257-1273.

Waterman, A. H., Blades, M., & Spencer, C. (2000). Do children try to answer nonsensical questions?. *British Journal of Developmental Psychology*, 18(2), 211- 225.

Williams, C. (1995). *Invisible Victims: Crime and Abuse against People with Learning Difficulties*. London: Jessica Kingsley.

Zigler, E. (1999). The individual with mental retardation as a whole person. *Personality development in individuals with mental retardation*, ed. E. Zigler & D. Bennett-Gates, 1-16.

נספחים

נספח 1 . פיזור פרטי העדות בקטגוריות התוכן המרכזי והשולי

קטגוריות פרטים בעלי תוכן מרכזי:

מספר נבדקים	סטיית תקן	ממוצע	תוכן הפרט	
42	13.06743	4.7857	ללא מוגבלות	איזכור מרכזי של אירוע
44	1.30112	.9318	מוגבלות קלה	
41	1.09822	.5122	מוגבלות בינונית	
127	7.76048	2.0709	סה"כ	
46	22.49153	27.3261	ללא מוגבלות	איזכור מרכזי של חשוד
51	18.96901	19.7647	מוגבלות קלה	
50	10.74660	10.9800	מוגבלות בינונית	
147	19.02522	19.1429	סה"כ	
46	22.00580	23.5217	ללא מוגבלות	איזכור מרכזי של קורבן
51	18.52714	19.1569	מוגבלות קלה	
49	11.70964	10.2653	מוגבלות בינונית	
146	18.55247	17.5479	סה"כ	
45	22.62481	10.6000	ללא מוגבלות	איזכור מרכזי של עד
46	4.65464	3.6087	מוגבלות קלה	
44	3.61017	2.6136	מוגבלות בינונית	
135	13.86447	5.6148	סה"כ	
46	35.62068	43.4783	ללא מוגבלות	פעולת חשוד מרכזית
51	29.56573	33.2157	מוגבלות קלה	
50	16.88376	17.8000	מוגבלות בינונית	
147	29.94196	31.1837	סה"כ	
46	14.75762	18.6522	ללא מוגבלות	פעולת קורבן מרכזית
50	14.47779	13.1600	מוגבלות קלה	
46	6.65902	5.4565	מוגבלות בינונית	
142	13.60826	12.4437	סה"כ	
44	6.74650	3.2955	ללא מוגבלות	פעולת עד מרכזית
43	2.40362	1.2791	מוגבלות קלה	
43	1.96987	.9767	מוגבלות בינונית	
130	4.40358	1.8615	סה"כ	
46	27.05186	26.4130	ללא מוגבלות	ציון מקום מרכזי
50	16.43914	14.1400	מוגבלות קלה	
48	8.03888	8.1875	מוגבלות בינונית	

144	20.01750	16.0764	סה"כ	
46	42.13833	39.6957	ללא מוגבלות	ציון זמן מרכזי
51	17.07258	19.3529	מוגבלות קלה	
48	14.98770	9.0833	מוגבלות בינונית	
145	29.78872	22.4069	סה"כ	
46	20.90107	10.8913	ללא מוגבלות	חפץ מרכזי
48	9.58195	9.3750	מוגבלות קלה	
46	6.13062	5.5652	מוגבלות בינונית	
140	13.77072	8.6214	סה"כ	
46	12.24084	11.6304	ללא מוגבלות	איבר גוף מרכזי של חשוד
49	10.24097	9.5510	מוגבלות קלה	
45	8.39805	5.8000	מוגבלות בינונית	
140	10.61893	9.0286	סה"כ	
46	14.30611	16.0435	ללא מוגבלות	איבר גוף מרכזי של קורבן
51	13.11006	16.7451	מוגבלות קלה	
48	11.06843	10.5208	מוגבלות בינונית	
145	13.09369	14.4621	סה"כ	
42	114.57014	28.0238	ללא מוגבלות	איבר גוף מרכזי של עד
39	1.00471	.2051	מוגבלות קלה	
40	.49614	.1000	מוגבלות בינונית	
121	68.28429	9.8264	סה"כ	
44	59.38807	45.1818	ללא מוגבלות	מלל מרכזי של חשוד
47	40.40481	28.1277	מוגבלות קלה	
45	19.97203	10.4000	מוגבלות בינונית	
136	44.82306	27.7794	סה"כ	
43	48.56071	31.0000	ללא מוגבלות	מלל מרכזי של קורבן
46	21.73238	12.2826	מוגבלות קלה	
43	17.23353	8.3488	מוגבלות בינונית	
132	33.31984	17.0985	סה"כ	
44	4.14503	1.4318	ללא מוגבלות	מלל מרכזי של עד
39	12.49621	2.2821	מוגבלות קלה	
43	4.66508	1.6279	מוגבלות בינונית	
126	7.79890	1.7619	סה"כ	
43	6.74697	2.9535	ללא מוגבלות	תוכן חושי מרכזי של חשוד
43	2.32303	1.2791	מוגבלות קלה	
41	1.32748	.2927	מוגבלות בינונית	
127	4.32935	1.5276	סה"כ	
44	10.91743	7.1364	ללא מוגבלות	תוכן חושי מרכזי של קורבן
47	8.64620	6.0638	מוגבלות קלה	
45	5.31550	2.8667	מוגבלות בינונית	
136	8.71315	5.3529	סה"כ	
43	2.68089	1.1628	ללא מוגבלות	תוכן חושי מרכזי של עד

41	3.92568	2.1951	מוגבלות קלה
41	2.64529	1.0488	מוגבלות בינונית
125	3.15089	1.4640	סה"כ

קטגוריות פרטים בעלי תוכן שולי:

מספר הנבדקים	סטיית תקן	ממוצע	שם המשתנה	
41	5.71498	2.1951	ללא מוגבלות	איזכור שולי של אירוע
42	1.33043	.7143	מוגבלות קלה	
41	1.11912	.5610	מוגבלות בינונית	
124	3.48760	1.1532	סה"כ	
46	9.01949	10.9348	ללא מוגבלות	איזכור שולי של חשוד
48	14.17618	11.1875	מוגבלות קלה	
48	7.97203	6.2500	מוגבלות בינונית	
142	10.92558	9.4366	סה"כ	
46	6.70928	7.9130	ללא מוגבלות	איזכור שולי של קורבן
48	5.96142	6.6875	מוגבלות קלה	
46	4.10826	3.5000	מוגבלות בינונית	
140	5.95773	6.0429	סה"כ	
45	4.53572	3.8000	ללא מוגבלות	איזכור שולי של עד
48	5.43983	3.9375	מוגבלות קלה	
44	2.25114	1.9545	מוגבלות בינונית	
137	4.39256	3.2555	סה"כ	
46	3.35795	4.4565	ללא מוגבלות	פעולת חשוד שולית
47	5.66919	4.2340	מוגבלות קלה	
45	3.14514	2.2889	מוגבלות בינונית	
138	4.31457	3.6739	סה"כ	
45	3.15380	2.9111	ללא מוגבלות	פעולת קורבן שולית
48	2.67367	2.8542	מוגבלות קלה	
43	2.19129	1.7674	מוגבלות בינונית	
136	2.73778	2.5294	סה"כ	
42	9.25924	2.7857	ללא מוגבלות	פעולת עד שולית
44	1.59064	.9318	מוגבלות קלה	
43	.66639	.2791	מוגבלות בינונית	
129	5.43856	1.3178	סה"כ	
46	10.47943	6.2174	ללא מוגבלות	ציון מקום שולי
47	7.03986	4.5106	מוגבלות קלה	
44	1.91177	1.2045	מוגבלות בינונית	
137	7.65090	4.0219	סה"כ	
42	2.99990	1.3095	ללא מוגבלות	ציון זמן שולי

45	1.19469	.7333	מוגבלות קלה	
44	.76492	.2955	מוגבלות בינונית	
131	1.91980	.7710	סה"כ	
46	9.71231	6.9348	ללא מוגבלות	הפץ שולי
45	7.79536	5.2222	מוגבלות קלה	
46	2.12973	1.6739	מוגבלות בינונית	
137	7.56575	4.6058	סה"כ	
41	1.11257	.6341	ללא מוגבלות	איבר גוף שולי של חשוד
39	1.08418	.6667	מוגבלות קלה	
40	1.47435	.6750	מוגבלות בינונית	
120	1.22643	.6583	סה"כ	
43	1.18499	.9767	ללא מוגבלות	איבר גוף שולי של קורבן
41	1.49185	1.2195	מוגבלות קלה	
41	1.06782	.9024	מוגבלות בינונית	
125	1.25683	1.0320	סה"כ	
41	4.81043	1.0976	ללא מוגבלות	איבר גוף שולי של עד
39	.22346	.0513	מוגבלות קלה	
40	.00000	.0000	מוגבלות בינונית	
120	2.83820	.3917	סה"כ	
43	2.43384	.9302	ללא מוגבלות	מלל שולי של חשוד
42	3.71588	1.5952	מוגבלות קלה	
41	.61287	.2195	מוגבלות בינונית	
126	2.63698	.9206	סה"כ	
41	2.70929	.9024	ללא מוגבלות	מלל שולי של קורבן
38	2.23336	.6579	מוגבלות קלה	
40	.77625	.2500	מוגבלות בינונית	
119	2.07984	.6050	סה"כ	
41	1.42495	.3415	ללא מוגבלות	מלל שולי של עד
40	2.83024	.8000	מוגבלות קלה	
40	.47434	.0750	מוגבלות בינונית	
121	1.85553	.4050	סה"כ	
41	2.34261	.6341	ללא מוגבלות	תוכן חושי שולי של חשוד
38	.67888	.1579	מוגבלות קלה	
41	.21808	.0488	מוגבלות בינונית	
120	1.43886	.2833	סה"כ	
43	2.06323	1.0698	ללא מוגבלות	תוכן חושי שולי של קורבן
43	1.84625	1.1395	מוגבלות קלה	
42	1.01813	.5000	מוגבלות בינונית	
128	1.71807	.9063	סה"כ	
43	8.12097	1.9535	ללא מוגבלות	תוכן חושי שולי של עד
42	1.08093	.6190	מוגבלות קלה	
43	.53141	.1628	מוגבלות בינונית	

128	4.78190	.9141	סה"כ	
46	22.36333	16.7174	ללא מוגבלות	תוכן מחשבה של חשוד
49	11.23156	10.3469	מוגבלות קלה	
46	14.91996	6.8043	מוגבלות בינונית	
141	17.09255	11.2695	סה"כ	
45	38.58792	25.8000	ללא מוגבלות	תוכן מחשבה של קורבן
47	19.41496	15.8085	מוגבלות קלה	
45	8.78377	5.9333	מוגבלות בינונית	
137	26.44803	15.8467	סה"כ	
39	2.38614	1.1282	ללא מוגבלות	תוכן מחשבה של עד
38	1.71927	.7368	מוגבלות קלה	
40	2.07488	.5500	מוגבלות בינונית	
117	2.07713	.8034	סה"כ	

Abstract

People with intellectual disability are at increased risk of becoming victims of abuse. Such disability may also limit their ability to disclose their abuse and to provide legal information about the crimes they experienced. Despite the need to conduct sensitive investigations which are developmentally adapted to this population, the limited research in the field shows that investigators tend to conduct rather ineffective investigations and therefore the victims may avoid describing their experiences, or alternatively may provide poor or inconsistent statements, unlikely to develop into criminal charges. Since previous studies were not conducted on proper investigations of people with intellectual disabilities, these studies were unable to identify the most effective strategies during interrogation, or the best quality of the evidence people with intellectual disability can provide.

The current study examined how people with intellectual disabilities were investigated, to what extent they participated in the investigation and responded to questions and what were the products of the investigation in terms of the information comprising the testimony. Forensic investigations of persons with mild and moderate intellectual disabilities were compared to those without intellectual disabilities. Special investigators working under a New law (Act of Investigation and Testimony Procedures: relevance to people with intellectual or mental disabilities – 2005), trained and experienced in investigations of people with intellectual disabilities, performed the investigations in accordance with the NICHD protocol, which was adjusted to people with intellectual disabilities. The quality of the interviews and this of the forensic statements received from the participants were analyzed in a way that allowed to describe the range of performance by people with mild and moderate intellectual disabilities and document the relative effectiveness of questions and investigative strategies in use. The findings suggest that people with mild disabilities functioned in many areas at the level of people without disabilities, given that they were properly questioned. People with moderate intellectual disabilities gave generally more limited statements but their statements were reasonably qualitative and included key information important to the criminal process. The findings promote the understanding of effective strategies to implement when conducting forensic investigation with people with intellectual disabilities, and point to the capabilities of people with intellectual disabilities to describe experienced events in the context of criminal investigations.

Forensic investigations of people with intellectual disability

Prof. Irit Hershkowitz

School of Social Work

Faculty of Welfare and Health Sciences

University of Haifa

This work was supported by a grant from Shalem Fund for
Development of Services for People with Intellectual Disabilities in the
Local Councils in Israel

2014

קרן שלם/059/2014